

Boris Jocov a Čechy (Nad první reprezentativní bibliografií popraveného bulharského bohemisty a slavisty)

Marcel Černý¹

Boris Jocov and the Czech lands

(On the first presentable bibliography of the executed Bulgarian bohemist and slavist)

The text critically comments publication *Boris Yotsov. Biobibliografiya* (2018), an annotated list of works by Boris Jocov (1894–1945) and texts written about him. This professor of the university in Sofia, important personage of literary history, Czech studies, Bulgarian studies, and Slavic studies, was, because of his „pro-fascist“ attitudes and involvement in two governments (1942–1944) as Minister of Public Education, executed. After this, Jocov’s name — because of new cultural politics after September the 9th 1944 — was forcefully expelled from both public and academic awareness. His many publications were forbidden to cite in academic texts, although results of his investigations were non-ethically appropriated by several Bulgarian slavists who presented them as their own. Writings of Jocov start to return to general public cultural awareness since 1989, especially after publication of groundbreaking monography *Opera Slavica ili Nazad kām Boris Yotsov* (1995) by V. Todorov.

Main aim of the presented text is focused on bibliographical additions documenting „Czech trace“ of Jocov in wider meaning of the word; presented are his studies in Prague (1923–1925), his dissertation on poet and translator from Polish O. Mokřý, reception of his texts in Czech newspapers (J. Páta was the one who informed about them most systematically), Jocov’s own texts, which were partly published in the Czech lands and which were not documented in above mentioned bibliography, as well as general incentives of his works which influenced Czech Bulgarian and Slavic studies (V. Bechyňová, M. Černá, D. Hronková, Z. Urban, etc.).

KEYWORDS:

Bulgarian–Czech cultural relations; Czech studies in Bulgaria; Bulgarian studies in the Czech lands; literary history; history of Slavic studies

Knižní bibliografie k životu a dílu významných osobností slovanské filologie vycházely v Bulharsku i u nás zejména v době, kdy ještě neexistovaly elektronické bibliografické databáze a internetové zdroje. V současnosti takové publikace vznikají rovněž, avšak v mnohem menší míře. V případě anotovaného soupisu prací literárněvědného bohemisty, bulharisty a slavisty **Borise Jcovy** (1894–1945)² jde o pionýrskou příručku a současně gesto rehabilitace a zadostiučinění, neboť tento vědec a univerzitní profesor, v noci z 1. na 2. února 1945 popravený za své „profašistické“ postoje

1 Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., kontakt: cernymar@slu.cas.cz.

2 Румяна Дамянова — Северина Николова Георгиева [edd.] [et al.]: **Борис Йотцов. Биобиблиография**. Издателски център „Боян Пенев“ при Институт за литература — БАН, София 2018, 271 с., ISBN 978-619-7372-17-5.

a účast ve dvou vládách (v letech 1942–1944) ve funkci ministra národní osvěty, byl po své násilné smrti v rámci nové kulturní politiky, nastolené státním převratem Vlastenecké fronty 9. září 1944, autoritářsky vytěsňován z povědomí laické i vědecké veřejnosti, jeho četné odborné příspěvky se nesměly v odborných studiích citovat, ač výsledky jeho bádání si někteří bulharští slavisté neeticky přivlastňovali a prezentovali je jako vlastní názory,³ jeho jméno mělo být navždy zapomenuto a vymazáno z dějin bulharských humanitních věd...

B. Jocov patřil k nemnohým Bulharům vystudovavším slovanskou filologii na filozofické fakultě české Karlovy univerzity, ovšem vůbec prvním s orientací na literárněvědnou bohemistiku.⁴ V Praze působil nejprve od února 1923 jako zahraniční stážista Ministerstva školství a národní osvěty ČSR (pět semestrů v letech 1923–1925), kdy navštěvoval semináře a přednášky řady renomovaných pedagogů (Miloslava Hýska, Jaroslava Vlčka, Emila Smetánky, Josefa Skrbinšeka, Břetislava Foustky, Františka Kováře, Jana Jakubce, Josefa Páty, Františka Krejčího, Jana Máchala či Matyáše Murka),⁵

3 Opakovaně se v této souvislosti např. objevuje jméno literárního historika Emila Georgieva, jehož využívání Jocovových textů hraničí s plagiátorstvím: „shodné či obdobné závěry např. prvních poválečných bohemistických studií Emila Georgieva, vydávané autorem za původní, mohly totiž stěží vzniknout samostatně, protože Georgiev příslušné Jocovovy ‚gründliche Beiträge zu den tschechisch-bulgarischen Beziehungen‘ o několik málo let dříve v autoritativním orgánu *Zeitschrift für slavische Philologie* sám recenzoval a v naprostém rozporu se svým pozdějším postojem o nich napsal, že ‚stellen musterhafte Untersuchungen mit einer grossen Fülle von Material dar‘“ (Urban 1994: 57); k Urbanovu tvrzení dodávám, že Georgiev Jocova v dotyčném obsáhlém přehledu *Die bulgarische Literaturwissenschaft in den Jahren 1930–1939* chválil opakovaně a na mnoha místech (srov. Georgiev 1942–1943: 207–209, 421, 425, 429; Georgiev 1944: 133–134, 136, 138), avšak např. v monografii tematicky, metodologicky i materiálově bezprostředně vyvěrající z Jocovových výzkumů — *Епопея на освободителната борба на българския народ в славянските литератури* — dovolává se Jocových studií jen nepřímou, anonymně (tedy bez udání autorova jména), a to pouze jedním jediným odkazem na jeho zásadní monografii *Български страдания и борби за свовода в славянската поезия* (Георгиев 1976: 173); nejnověji na tuto skutečnost upozornila komparatistka Christina Balabanova (Балабанова 2014: 50–51).

4 Před B. Jocovem byli pražskými studenty tři budoucí profesori: jazykovědci Aleksandăr Teodorov-Balan (doktorát udělen jako vůbec prvnímu zahraničnímu studentu české univerzity roku 1884) a Stefan Mladenov (doktorát udělen roku 1905) a čistě bulharisticky zaměřený literární historik a folklorista Michail Arnaudov (doktorát udělen t. r.).

5 Doposud se mylně uvádělo, že Jocov absolvoval v Praze jen čtyři semestry (Urban 1994: 58), avšak jak jsem ověřil v „nacionálech“ FF UK (Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy [dále ÚDAUK], f. FF, katalogy *Filosofové — mimořádní frequentanti, hospitanti a cizinci*, sv. Letní běh 1923, Zimní běh 1923–24, Letní běh 1924, Zimní běh 1924–25, Letní běh 1925), dokládajících zápisy studentů v jednotlivých semestrech, absolvoval Jocov semestrů pět. Protože doposud nikdo Jocovovo pražské studium důkladněji nezmapoval, dovoluji si zde pro každý semestr uvést i seznam jím zapsaných předmětů: **LS 1923**: Vybrané kapitoly z československé (dále čs.) skladby + Skloňování v jazyce čs. (Smetánka), České drama od otevření Národního divadla + Básně Petra Bezruče + Vývoj české literární historie (Hýsek), Úvod do jazyka českého + Česká četba (Skrbinšek); **ZS 1923/24**: Čs. čas-

a nato v roce 1926 (resp. 1927, kdy vykonal i rigoróza⁶) navázal úspěšnou obhajobou doktorské disertace na téma *Otakar Halina <Mokrý> a polská literatura (Studie z dějin české literatury)*. (*K dějinám polského romantismu v Čechách*) (Jocov 1925a).⁷ O disertaci autoři bibliografie sice vědí podle soupisu disertací pražské univerzity Marie Tulachové (239, záznam č. 629⁸ [srov. Tulachová 1965: 122⁹]), avšak samotná rozprava jako významný a hodnotný Jocovův odborný text v soupisu chybí, ač její kompletní rukopis se zachoval v univerzitním archivu (o disertaci a první části z ní vycházející — nedokončené — bulharské monografie viz níže).

V tomto příspěvku se soustředím právě na české souvislosti Jocovova působení a tvorby, jež doplní i bibliografickou část posuzované publikace o několik poměrně podstatných položek.

Knihu, která vznikla v Ústavu literatury Bulharské akademie věd v rámci jocovského projektu *Българският литературен пантеон и славянският свят в научно наследство на Борис Йочов: Реконструкция на идеите*, otevřít anonymní úvodní slovo, v němž je Jocov jmenován jako „един от най-изявените български хуманитаристи на XX век“ (7). Poté následuje předmluva z pera vedoucí autorského

vání (Smetánka), Česká literatury od smrti Husovy (Jakubec), Praktická filosofie (Foustka) [původně si zapsal i Lumírovci + J. K. Tyl. Život, dílo a doba (Hýsek), ale předměty byly vyškrtnuty]; **LS 1924**: Střední doba české literatury (Jakubec), Čs. časování + Vybrané kapitoly z čs. skladby (Smetánka), Řecká filosofie a prvotní křesťanství (Kovář); **ZS 1924/25**: Od rozkvetu české literatury v době střední (Jakubec), Úvod do studia české literatury (Hýsek), Od Dobrovského ke Kollárovi (Vlček), Vůdčí postavy lužickosrbského národního obrození (Páta) [původně si zapsal i Dějiny filosofie se zvl. zřetelem k všeobecnému kulturnímu vývoji (František Drtina), ale předmět byl vyškrtnut]; **LS 1925**: Od Kollára k Havlíčkovi (Vlček), Staročeská literatura (Jakubec), Český román historický (Hýsek), Výklad vybraných ukázek z národní epiky slovanské (cvičení) (Máchal), Vůdčí postavy lužickosrbského obrození (Páta), Vůle a charakter (Krejčí), Jazykozpytná činnost Vuka Karadžice (Murko), Hláskosloví jazyka čs. (Smetánka).

- 6 „Odborné dvouhodinné rigorosum“ bylo vykonáno 31. října 1927 ze slovanské filologie a dějin moderních literatur [původní zápis „sr[o]v[návacích] dějin literárních“ byl přeškrtnut] u M. Hýska (výborný), Mariana Szyjrowského (dostatečný) a Jiřího Horáka (dostatečný) poté, kdy Jocov 13. října t. r. byl složil jednohodinové rigorózum z filozofie u F. Krejčího (dostatečný) a B. Foustky (výborný). V protokole je ještě zapsána vysvětlující poznámka: „Profesorský sbor filosofické fakulty prozkoumal studijní doklady Borise Jocova a seznal, že složil při universitní zkoušce ze slovanské filologie také zkoušku z latiny s dobrým a z řečtiny s velmi dobrým prospěchem, jednomyslným usnesením svým ze dne 29. října 1925 svolil, aby připuštěn byl k filosofickým rigorosům.“ To znamená, že Jocov v r. 1925 složil zmíněné zkoušky a následujícího roku předložil svou disertaci, kterou hned posoudili školitel a oponent, ovšem studia ukončil až zkouškou rigorózní v roce 1927. ÚDAUK, f. FF, Rigorózní protokoly 1882–1939, sv. 2, záznam č. 1464.
- 7 „Halina“ a „(K dějinám polského romantismu v Čechách)“ je v rukopisu dopsáno perem a „Mokrý“ je přeškrtnuto; název cituji podle originálu, ÚDAUK, f. FF, disertace, č. 1464.
- 8 Všechny údaje bez bližšího udání pramene odkazují ke knižní jocovské „biobibliografii“.
- 9 V tomto soupisu je disertace zařazena podle data vykonané rigorózní zkoušky v oddíle 1927/1928, avšak samotná disertace, dopsaná již 1925, byla obhájena v roce následujícím, jak dokumentují oba zachované posudky z dubna 1926 (viz níže).

kolektivu,¹⁰ specialistky na problematiku bulharského národního obrození Rumjany Damjanovy (*Предговор*, 9–17).¹¹ Autorka se podrobněji zastavuje u Jocovova vztahu k jeho vlastnímu učiteli (a univerzitnímu předchůdci) Bojanu Penevovi,¹² nastiňuje Jocovovo veřejné působení v kulturních i politických funkcích, označuje ho za inovátora komparatistiky v Bulharsku, který v lecčems anticipoval pozdější vývoj domácí literární vědy, ba jehož metodologické přístupy zůstávají aktuální podnes — Damjanova se domnívá, že jeho různorodé dílo „се нуждае от цялостно издаване, осмисляне, обглеждане, от аналитично ситуиране в българския и в европейския литературен развой“ (13). Autorka předmluvy předesílá, že bibliografie je jen prvním krůčkem k rekonstrukci celistvého Jocovova vědeckého i lidského profilu a k rehabilitaci jeho badatelského odkazu, který by se měl časem postupně vrátit i do bulharského literárněvědného, komparatistického, antropologického, historického, slavistického, sociologického či kulturologického odborného diskursu.

Před centrální bibliografickou částí (33–241), rozdělenou do šesti segmentů¹³ a obsahující **celkem 634 údaje**, je ještě zařazena stručná charakteristika způsobu zpracování bibliografie (*Обяснителни бележки*, 19–22; kromě poměrně podrobné anotace všech položek slouží k rychlému dohledání textů signatura jedné ze čtyř zapojených bulharských knihoven — Národní, Univerzitní, Centrální akademické a menší ústavní), kalendárium (*Основни дати от живота, научната и обществената дейност на Борис Йоцов*, 23–25) a fotografické přílohy (škoda, že žádná nezachycuje jeho pražský pobyt).

Knihu uzavírají praktické bibliografické pomůcky: jmenný ukazatel (243–252), rejstřík excerpovaných periodik a ostatních publikací (253–260), abecední soupis všech Jocovových uveřejněných děl (261–269) a konečně seznam katalogů a publikací, jichž bylo použito při sestavování bibliografie (270–271).

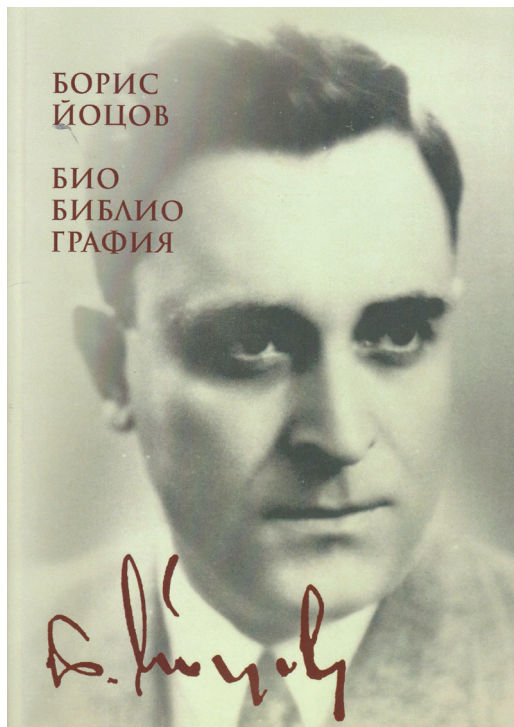
Opakuje-li se v recenzované bibliografii požadavek, že je třeba Jocovovy názory, myšlenky, postřehy a interpretace znovu navrátit do bulharské literární vědy a slavistiky, bude v českém prostředí platit jen částečně, neboť zejména v české bulharistice

10 Kolektiv dále tvoří bibliografka a spolueditorka Severina Nikolova Georgieva, literární vědci Christina Balabanova, Dobromir Grigorov, Nedka Kapralova, Marija Kitanova, Aleksandăr Kjosev, Radosvet Kolarov, Andriana Spasova, Svetla Strašimirova, Nikolaj Želev a jako konzultantka a redaktorka Elena Janakieva.

11 Táž autorka před nedávnem publikovala zprávu sumarizující prezentaci jocovovského projektu v rámci XVI. mezinárodního sjezdu slavistů v Bělehradě v roce 2018 (*Дамянова* 2019); ostatně bezmála celá první polovina dvojčísla časopisu *Език и литература*, v němž příspěvek R. Damjanovy vyšel, je věnována tématu *Завръщане на Борис Йоцов в славистиката* a lze ji chápat jako kolektivní jocovovský sborník, doplňující recenzovanou bibliografii.

12 Jocov byl mj. editorem monumentálního, až posmrtně vydaného Penevova cyklu přednášek *История на новата българска литература I–IV*. (1930–1936), které vydal na základě těšnopisných záznamů za vydatné pomoci dvou stenografů.

13 1. Jocovovy v Bulharsku před r. 1945 (33–164) a 2. po r. 1945 vydané publikace (165–168), 3. bulharské publikace o Jocovovi před r. 1945 (169–225) a 4. po r. 1945 (226–238), 5. Jocovovy zahraniční publikace (239–240; jen 5 záznamů) a 6. zahraniční publikace o Jocovovi (241; pouze jediný záznam).

OBR. 1 Obálka *Biobibliografie* Borise Jocova (2018).

(ale v menší míře též bohemistice a slavistice) je Jocovova mentální stopa přítomna permanentně.

Byl totiž prvním bulharským znalcem českého písemnictví, který prolomil prapernatrný zájem o naši poezii a kulturu ve své domovině,¹⁴ průkopníkem, jenž zároveň z pohledu vzdělaného Balkánce objevoval českou literaturu nám samým svými originálními postřehy a nečekanými konfrontacemi.¹⁵ V jeho nemalé a mnohovrstevnaté vědecké produkci nalezneme např. plastické portréty věnované českým

-
- 14 Do konce dvacátých let 20. století vyšlo v bulharštině jen několik málo překladů z české literatury, z nichž je na místě jmenovat alespoň ty umělecky nejzávažnější: roku 1910 se objevil výbor z veršů různých slovanských (mezi nimi též českých) básníků v knižním překladu Stilian Čilingirova *Славянска антология*, následovala ukázka z lyriky J. Vrchlického v překladu Kirila Christova (*Славянски календар* 1913) a konečně roku 1919 dvě knihy: bulharská verze *Písní otrocka (Песни на роба)* S. Čecha a *Říma (Рим)* J. S. Machara (obě přeložil básník S. Čilingirov za spolupráce českého novináře Vladimíra Síse [Sís 1931: 1]).
- 15 V Bulharsku v popřevratové době na Jocovův význam pro bulharsko-českou literární kontaktologii poprvé významněji upozornily knižní výbor z jeho studií *Славянството и Европа* (Йоцов 1992) připravený Ivanem Pavlovem a Vladimírem Penčevem a monografie Velička Todorova *Opera Slavica или Назад към Борис Йоцов* (Тодоров 1995); pro české prostředí je důležitá i brožura *Не забравям аз красотата Прага* (Йоцов 2004) s úvodem Váťa Rakovského, v níž jsou vydány Jocovy vzpomínky na Prahu a připojena ukázka z jeho básnických překladů — bulharská verze Wolkrovy *Balady o očích topičových*.

básníkům a myslitelům (K. Jirečkovi, J. Wolkerovi, O. Březinovi, O. Mokrému, P. Bezručovi, T. G. Masarykovi, F. Wollmanovi, J. Pátovi, J. Máchalovi), s pozitivistickou akribií bibliograficky vyčerpávající pojednání o recepci folklorních sběrů bratří Miladinovových v Čechách a recipročně — rozpravu o přijímání a tvůrčím rozvíjení filologických podnětů J. Dobrovského v Bulharsku,¹⁶ cennou a ve své době zcela neotřelou analýzu bulharské tematiky v dílech ostatních slovanských autorů (z Čechů P. Chocholouška, V. Beneše Třebízského, V. Háalka, J. V. Friče, E. Krásnohorské, S. Čecha) a mnohé další stati a recenze (mj. též hodnocení soudobých českých překladů Ch. Boteva či N. Lilieva), které by si zasloužily detailnějšího posouzení ve speciální studii.

A konečně již svou výše citovanou **doktorskou disertací** podal cenný příspěvek nejen k českému literárnímu regionalismu a k česko-polským literárním stykům, nýbrž i k teorii překladu, jak pregnantně vyjádřil V. Todorov (Тодоров 1995: 18):

С единството на фактографски и тълкувателски контекст докторската дисертация на Йоцов е принос към тогавашните славистични схващания за транслатологията и контактологията (по онова време наричана влиянология). От една страна, в своите сравнителни анализи на полския оригинал и чешкия превод Б. Йоцов с вещина се спира на различни йерархически равнища на преводимостта — адекватност, дословност и волност. По този начин, без да формулира това, българският учен на практика доказва (при това върху материал, невключващ родния му език) много по-късно установения от науката за превода релативен характер на преводимостта. От гледна точка на рецепционната естетика неговият труд може да се разглежда като първия български (при това небългаристичен) апостроф към модната и през 20-те години в чешки позитивистичен контекст влиянология.

Zastavme se zde u již několikrát citované disertace *Otakar Halina <Mokry> a polská literatura (Studie z dějin české literatury)*. (*K dějinám polského romantismu v Čechách*), jejíž rukopis se zachoval v pražském univerzitním archivu (viz výše), jejím poněkud důkladnějším popisem a obsáhlejší charakteristikou. Jak bylo řečeno, v bibliografii byla jako samostatná položka vynechána, autoři pouze odkázali k biblio-

16 Zde bych doplnil recenzovanou bibliografii o zásadní odborný text B. Jocova: kromě stručnější studie *Йозеф Добровски и нашето Възраждане* z r. 1930 (srov. 76–77, záznam č. 109) autor o tématu pojednal v rozsáhlé monografické rozpravě *Йозеф Добровски в България*, jež vyšla ve sborníku k I. (pražskému) sjezdu slavistů (Йоцов 1932: 773–850, 1058–1060). Jocov při příležitosti sjezdu navštívil 12. října 1929 hrob J. Dobrovského v Brně a zde o českém osvícenci promluvil, jak víme z novinové zprávy: „Dr. Boris Jocov, profesor bulharské literatury v Sofii, připomenuv verš Kollárův Stoj noho, posvátná místa jsou..., prohlásil, že Dobrovský svým kulturním dílem náleží i mezi bulharské buditele. Jeho hlavní spisy poznali Bulhaři z ruských překladů. Dobrovský přispěl ke vzniku kultu církevněslovanského jazyka a Cyrila a Metoděje v Bulharsku, měl přímý vliv na vývoj jazyka a literatury bulharské a povznesl národní vědomí, které se projevilo **bojem slavismu proti helenismu** tak obdobným českému boji proti germanizaci.“ (sh 1929: 2 [zdūr. sh])

grafickému soupisu M. Tulachové a údaj opatřili nepříliš výstižnou anotací (239, záznam č. 629).

Rukopis (resp. strojopis s četnými vpisky, korekturami a doplňky¹⁷), datovaný v Praze 1925, má rozsah 74 stran a je poněkud mechanicky členěn na tři části bez názvu, označené jen římskými číslicemi: Po stručném úvodu (Jocov 1925a: 1–2), nastiňujícím kontinuální tradici polských literárních „vlivů“ na novodobé české básnictví od A. J. Puchmajera, přes V. Štulce, romantiky a májovce, až po E. Krásnohorskou a J. Vrchlického, následuje I. část (Jocov 1925a: 2–8), kde je vyložena geneze Mokrého polonofilství a zájmu o polské básnictví, zejména o tvorbu tří „věštců“ — A. Mickiewicze, J. Słowackého a Z. Krasińskiego. II. část (Jocov 1925a: 9–22) se soustřeďuje na Mokrého překlady Słowackého, konfrontuje jeho techniku (metrika, sémantická věrnost, obraznost, hudebnost, umělecká působivost předlohy a jeho jinojazyčné varianty) se staršími a soudobými českými přebásněními (hlavním konkurentem Mokrého je jmenován především František Kvapil). III., nejrozsáhlejší a již dále nesegmentovaná část (Jocov 1925a: 23–74) je nejprve (Jocov 1925a: 23–30) věnována Mokrého poměru k Mickiewiczovi, který podnítl i básníkovu vlastní obrazivost. Poté (jako by Jocov zapomněl na členění na kapitoly) autor bez přerušení přechází k inspiracím Słowackým u Mokrého (hlavně metodou motivické komparace, typické pro tzv. vlivologii). Tento pasus (Jocov 1925a: 30–56) zabírá 27 stran, tedy větší třetinu disertace. Dále (Jocov 1925a: 56–71) se Jocov zabývá rezonancí Krasińskiego v Mokrého tvorbě (reflexe *Irydiona*, zaujetí „dějinnou tragikou“, oslava křesťanství, mesianistický motiv ukřižování a zmrtvýchvstání).¹⁸ Poslední stránky (Jocov 1925a: 71–74) resumují hlavní závěry práce.

Poezie tří polských básníků-věštců svým mesianismem spoluvytvářela Mokrého poetickou tvorbu od mládí až do sklonku života. Na základě provedené analýzy Jocov tyto vlivy dokonce kvantifikoval v poměru 6 (Mickiewicz) : 100 (Słowacki) : 38 (Krasiński).¹⁹ Ze statistiky vyplývá, že zatímco nejméně a pouze vnějškově působil

17 Zdá se, že zachovaný exemplář není předloženým čistopisem, ale spíše dodatečně vytvořeným exemplářem k archivaci (některé listy nejsou psány černou barvou, nýbrž modrým písmem, typickým pro inkoustový kopírovací papír), neboť lze předpokládat, že originál disertace si Jocov odvezl s sebou do Bulharska.

18 Nezávisle na Jocovovi (v celé knize je citována jen jeho práce o Chocholouškovi [Pelikán 1974: 132]; bulharská monografie o Mokrém je pouze součástí soupisu *Bibliografie prac i wypowiedzi o Słowackim w układzie chronologicznym* [Pelikán 1974: 152]) rozsáhlou problematiku o recepci tvorby J. Słowackého u Čechů synteticky a metodologicky moderněji zpracovala a Mokrého význam v českém prostředkování jeho děl nastínil polonista Jarmil Pelikán v monografii *Juliusz Słowacki wśród Czechów (Zarys historyczno-bibliograficzny)* (Pelikán 1974).

19 Oponent práce, v Praze působící literární historik s polonistickou, bohemistickou a romanistickou orientací Marian Szykowski (1883–1952), v posudku z 28. dubna 1926 (ÚDAUK, f. FF, Disertační posudky, karton 109, složka 1925/26) se sobě vlastní pozitivistickou precizností mj. vytkl chybu při konečném součtu evidovaných vlivů. Jádrem posudku zní: „Ze strany literatury polské nemám zásadních námitek. Konstrukce jest průsvitná: první částí je historicko-literární pozadí, potom je analýza překladů a vlivu Mickiewiczova, Słowackého a Krasińskiego, konečně je syntéza. Vlastní titul práce měl by být: *O Mokrém*

Mickiewicz a Krasiński ovlivnil zejména myšlenkově poslední Mokrého sbírky, Słowacki „všude zůstal vychovatelem Mokrého“ po stránce formální i ideové. Celé básnické trojhvězdi pak zásadně přispělo „k vybroušení básnického vkusu Mokrého, k posílení a vzrůstu motivů jeho citového a mravního idealismu, k prohloubení jeho vlasteneckého citu, k okřídlení jeho básnické vize, k obohacení původních zřidel jeho romantismu a mysticismu“, takže lze konstatovat, že Mickiewiczovi vizionáři, Krasińského blouznivci a Słowackého snílci „mají sourozence u Mokrého“. Současně si ale lumírovecký básník osvojil jen umírněnou formu mysticismu (podobně rezervovaný vztah k polskému mysticismu, obzvláště k Towiańskému, měli také J. V. Frič a F. Kvapil), „jenž má své vlastní jádro, tak význačné pro jihočeskou tvůrčí povahu“, jako by se snažil o sloučení „francouzské formální přesnosti a logické jasnosti s českou strýzlivostí a polskou bolestnou citovostí“ (všechny citace Jocov 1925a: 72). Mokrého básnickou osobnost sice nahlíží jako epigona polských romantiků, ovšem epigona nesmírně kultivovaného a po lidské stránce sympatického svou skromností a upřímným obdivem k duchovním géniům spřízněného národa, jejichž kult v českém prostředí utvrzoval a spolubudoval (následující citace Jocov 1925a: 73–74):

Ze všech těchto vlivů polské romantiky na Mokrého poznáváme, že zaplatil z jedné strany dluh své době, z druhé ukojil svou touhu po nových uměleckých vzorech, z třetí našel výživnou stravu pro základní složky svého vnitřního bytí. Přitom šíření těchto vlivů se podporuje básnickou jeho skromností, neodvážností, bezmocí jeho obraznosti. Zamiluje-li se např. do pěkného obratu nebo obrazu, cizího nebo svého, nosí je dlouho v duši, žije s nimi a častokrát je opakuje, nemaje složitých duševních zážitků a bohatých uměleckých prostředků. Udělá-li smělejší krok, ačkoliv i skutečně pěkný, bojí se jej a bojácně se ohlíží.²⁰ Byl básník, jenž neměl síly odpoutati se od svých vzorů, učil se, jak dovedou pilní, avšak nepřilíší nadaní žáci: dobývají nadšení, směr, vzlet, ale nedovedou jíti svou cestou dále. Je však značně vzácnou okolností, že cizí elementy v jeho básnickém díle jsou tak využity, kombinovány, přetaveny, oživeny jeho bytostí, že vypadají jako jeho vlastní statek. Proto nejsou mechanické, proudí životem celého jeho díla, nepotlačují příliš jeho tvůrčí individuality, do jejichž hlubin můžeme sejít, pozná[mí] me-li se podrobněji s celým jeho básnickým zjevem. Nesprávně bylo by tvrditi, že

---

a poezii tří mistrů polského romantismu, poněvadž se autor nezabývá vlivem jiných polských mistrů.

Nejslabší částí práce je část první: hist[oricko]-lit[erární] úvahu bylo by třeba provésti důkladněji. Při studiu vlivů formy a obsahu bylo užito metody příliš svobodně estetizující, z čehož vznikla jistá problematičnost vyložených závěrů.

V koncovém resumé cifrové sestavení textu se neshoduje se zvláštním vylíčením v poznámkách, takže místo podaného obecného poměru 6 : 100 : 38 mělo by být, jak je patrné z čísel v poznámkách, 9 : 88 : 37.

V celkovém poměru vlivů třech polských romantiků na Mokrého se tím mnoho nemění, nicméně jest třeba tento omyl autorův vytknouti.

Celkem jest práce **velmi dobrá.** [zdůr. M. Sz.].

20 [O. Mokry:] Na vrbském jezeře. [In:] *Povídky a arabesky*. [V Praze 1884], s. 193 [pozn. B. J.].

bez polské literatury nebylo by Mokrého. Ale že bez ní nebyl by takovým, jakým ho známe, je přece samozřejmé. Takže Mokrý, nejen odchovanec, žák, ale i epigon polské romantiky, vábí nás svou ušlechtilou a poctivou prací zrovna jako svým básnickým a lidským životem. [...] Mokrý získal si zásluhy nejenom [tím], že šířil známost polské literatury do Čech, že byl svodem polského myšlení a cítění, že uvedl mezi své krajany jednoho z polských veleduchů, že přejatými vlivy z nich ukázal na jejich velikost, že křížil dva bratské duchy, ale i že horoval vůbec pro jednu velkou ideu, pro duševní sjednocení českého a polského národa, všech slovanských kmenů. Zde sdružuje se Ot. Mokrý s celou řadou básníků a pracovníků, jako [jsou] V. Štulc, Ed. Jelínek, Fr. Kvapil, Ad. Černý aj., snažící se dáti slovanské myšlénce, zděděné ze skvělé minulosti, živoucí sílu. [...] V dějinách česko-polských kulturních styků zachová si Mokrý čestné místo, řadě se mezi skromné, ale vznešené apoštolu slovanského ducha.

Z oponentova posudku bylo již citováno, zbývá zde připojit edici recenze (dokument zde vydávám *in extenso*) školitele **Miloslava Hýska** (1885–1957), proslulého pozitivistického literárního historika, prosazujícího mj. regionalismus v literárním dějepiscetví, jenž u svého doktoranda probudil zájem o zdánlivě periferní literární osobnost a kterého si Jocov hluboce vážil.²¹

Posudek

o disertaci p[ana] Borise Jocova „*Otakar Mokrý a polská literatura*“

Práce p[áně] Jocovova chce být příspěvkem k dějinám básnických vlivů polských na literaturu českou; Otakar Mokrý tvoří s Fr. Kvapilem a Ed. Jelínkem mezi lumírovskou generací trojici literárních polonofilů, která svou prací paralyzovala jednostranně západnickou orientaci překladů Vrchlického, a jak svými články, tak zvláště překlady poezí a dramát Jul. Słowackého na tomto poli si získal značných zásluh. Proto je téma disertace p[áně] Jocovovy důležité. Pan Jocov jeho zpracováním projevil značný rozhled po příslušné literatuře, a ačkoliv o historii literárních vztahů česko-polských před O. Mokrým referuje jen stručně, vystihl jejich vývoj a význam celkem správně. Těžiště práce jest v rozboru a ocenění překladů Mokrého a ve zjištění ohlasů Słowackého, Mickiewiczových a Krasińského v jeho tvorbě původní; vycházejí z prostředí, v němž Mokrý vyrůstal, a z jeho statí literárních, z nichž je viděti hloubku jeho zájmů o polské písemnictví a jimiž projevil skutečně obsáhlé znalosti, analyzuje p[an] Jocov překladatelskou metodu Mokrého a oceňuje básnickou hodnotu jeho překladů v souvislosti se soudobými překladateli jinými s plným

21 Miloslav Hýsek: *Posudek o disertaci p. Borise Jocova „Otakar Mokrý a polská literatura“*, dat. v Praze 20. dubna 1926, ÚDAUK, f. FF, Disertační posudky, karton 109, složka 1925/26. Jocovův niterný vztah k svému univerzitnímu pedagogovi ilustruje např. emotivní vzkaz v dopise J. Pátovi, psaném v Sofii 6. března 1927: „Vyřídte, prosím Vás, můj vroucí pozdrav milému mému prof. p. Hýskovi a řekněte mu, že ho nikdy nezapomenu.“ Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha, f. Páta Josef, korespondence vlastní — přijatá, složka Jocov Boris.

pochopením a kritickým proniknutím. Velmi subtilní jsou výklady polských vlivů a období v básnických sbírkách Mokrého, které p[an] Jocov dobře zná a správně charakterizuje, jak vysvítá i s kapitoly závěrečné. Práce p[áně] Jocovova je psána výrazným slohem, jehož metaforické obraty a básnická rčení mají vystihnouti psychologické a estetické nuance; autorovi ovšem vadí, že se jako cizinec, ačkoliv česky píše celkem dobře, nedovede vždy přesně vyjádřit. Bylo by také práci na prospěch, kdyby byl v ní vzat zřetel ke kritickým projevům o dramatických překladech ze Slovenského při jejich provozování a k překladovým pokusům slovenským.

Disertace je **dobrá**.

V Praze dne 20. dubna 1926

Miloslav Hýsek

100 K přijal 26/4 [19]26.

Mil. Hýsek

Disertace se pro Jocova stala impulsem ke vzniku velkoryse koncipované monografie o Mokrému, z níž ovšem autor realizoval pouze úvodní část *Отакар Мокри. Историко-литературна студия* (Їоцов 1928).

V Bulharsku je tento spis sice znám především díky recenzi A. Teodorova Balana (171–172, záznam č. 315; bibliografie překvapivě uvádí jen její první stranu, ve skutečnosti je rozsáhlejší) a zevrubně ji analyzuje i Jocovův monografista (Тодоров 1995: 20–23), avšak v českém tisku nalezneme ještě další čtyři recenze. M. Hýsek (a po něm i ostatní referenti) správně podotýká, že jde jen o první díl (chce se říci prolegomena) „obsáhlé a široce zaměřené monografie“, v němž jsou vylíčeny české literární poměry doby Mokrého, tedy od půlky 19. století až do jeho sklonku, kdy „českému Parnasu“ kralovala generace lumírovců. Mokřý je tedy vhodně vybrán jako jeden z více možných modelových zástupců („pars pro toto“), jenž kolem sebe vytváří spletitou hustou síť vazeb vzájemně propojujících složité literární ústrojenství ve sledovaném časovém horizontu (Hýsek 1929):

B. Jocov se k Mokrému staví ovšem kriticky, správně předem podotýká, že tu neběží o osobnost reprezentační, ale v duchu požadavku Lansonova, že je třeba studovati i zjevy podružné, chceme-li určité literární období poznati úplně, volit si autora, jehož jihočeský původ, básnická i prozaická činnost původní, práce překladatelská, aktivnost politická, osobní styky i vašeň cestovatelská umožňují osvětliti celou řadu problémů, pro naši literaturu důležitých.

Spisovatel a překladatel František Serafínský Procházka (1861–1939) ve *Zvonu* jen na několika řádcích vyzdvihuje originalitu Jocovovy monografie, jež se svým komparativním přístupem vymyká z tradičního českého pohledu na Mokrého slovesnou tvorbu (Procházka 1929):

Zajímavé je, že pozornost autora padla na básníka zdánlivě dávno zapomenutého a že našel u něho tolik osobitě charakteristického, aby podal nový reliéf

Mokrého různě od našich ustálených úsudků. Jmenuje ho epigonem nikoli Vrchlického, nýbrž Sv. Čecha a zjišťuje příbuznost Březinovu s ním.

Tento postřeh pak ve dvou jen částečně se překrývajících recenzích dále rozvíjí J. Páta. V bezmála čtyřstránkovém elaborátu (psaném pro *Listy filologické*) obšírně představil kontext bulharsko-českých literárních styků i samotného autora a při hodnocení dotyčné monografie odhalil podvojnost Mokrého tvůrčí osobnosti, přičemž se věnoval i metodologickým otázkám a problematice českých citátů v bulharských knihách (Páta 1929a: 292–293 [zdůr. J. P.]):

Jocova zvláště zajímalo zřetelné rozdvojení v literární tvorbě Ot. Mokrého, jenž se hlásil v první polovině své tvorby k Sv. Čechovi a v druhé se přiklonil k Zeyerovi a Vrchlickému: Jocov chtěl na Mokrém ukázati typický doklad **vnitřního rozdvojení české inteligence 70. a 80. let min[ulého] stol[etí]**. [...] První část Jocovovy monografie je pro nás velmi poučná: především tím, že se tu poprvé v bulharské literatuře podává neobyčejné množství dat o našem národě v minulém století. Dále tím, co nejvíce bilo do očí z našeho národního a duchovního života nejjižnějšímu slovanskému pozorovateli: autor některá okřídlená slova a hesla dobová podává přímo v českém znění. Tak se mu vžila, že si ani neuvědomil, že jim bulharský čtenář neporozumí a že místo silného zaznění, jež on v nich slyší, vyzní naprázdno. A posléze i po stránce metodické: Jocov rád činí analogie a paralely, má hluboký smysl pro tradicionalismus v naší literatuře, jasně vycítuje blízkou příbuznost svého básníka s jinými českými duchy a dokládá to obdobou obrazů a obrátů (Čech — Vrchlický — Zeyer — Březina — Bezruč). Jocov také větší měrou, než posud bylo v bulharském tisku zvykem, cituje české doklady, a ukazuje tak zároveň naléhavou potřebu, aby bulharské tiskárny po té stránce se lépe zařídily: nedostatek latinky je citelný.

Ve stručnější z nich (na stránkách *Slovanského přehledu*) jasně formuloval hlavní přínos rozpravy, zastaviv se u několika pozoruhodných detailů (Páta 1929b: 211):

Vlastní výklady se téměř utápějí v ohromné spoustě analogií a paralel, jimiž chce Jocov doložit příslušnost básníkovu k naší národní tradici dob starších i současného, a dokonce nejnovějšího proudění; ve výkladech hledí uplatnit všechny své poznatky o české historii, o českých národních zápasech, z nichž některá hesla, slova a citáty uvádí jen v českém znění (ač bulharské překlady pod čarou by jistě neškodily), takže ve svém díle skutečně poprvé v Bulharsku seznamuje čtenáře s naší novodobou literaturou v bohatém rámci dobovém. Pozoruhodný je výklad o slovanské myšlence ve 4. kap[itole], dále upozornění na určité paralely mezi naším básníkem a Penčo Slavejkovem (s. 42), což by zasloužilo samostatné úvahy. Zajímavé je, že Jocov v některých básních Ot. Mokrého, např. v *Sursum corda* a *Svatý Václave!*, tuší Březinovo „hučení větrů“ (s. 96), že zejména má dojem těsné příbuznosti Ot. Mokrého s Petrem Bezručem, což zní zdánlivě paradoxně, ale v důvodech Jocovových (s. 122–3) dosti poutavě: oba mají živé společenské svědomí, jeden z patriarchálního, druhý z průmyslového prostředí, jeden vidí jen svého venkovana

a druhý jen svého dělníka, Bezručovi jeho kolektivismus dává ovšem výraznou a mocnou postavu, která se ztrácí v legendě. Jocov druží Mokrého ke škole Vrchlického jen pro jeho parnasismus, neboť vlastním studiem došel k přesvědčení, že kosmopolitismus sdružuje Mokrého nejen s Vrchlických, ale i s Jul. Zeyerem. A celým duchem, celou svou tvořivostí patří Ot. Mokřý podle Jocova k Sv. Čechovi, jehož epigonem by ho autor nejraději nazval.

Závěry obou recenzí vyvrcholují v témže konstatování, že Jocov sepsal vůbec první samostatnou bulharskou monografii z dějin české literatury a že se můžeme těšit na pokračování plánovaného spisu, přičemž druhý díl bude zasvěcen osobnosti a intimnímu dílu básníka a díl závěrečný, třetí, jeho překladům a vlivům z cizích literatur. Bohužel, jak se později ukázalo, Jocov na velkorysý záměr nakonec rezignoval a k tématu se již nevrátil.

*

V období meziválečné Československé republiky se Jocovovo jméno objevovalo v nejednom českém odborném či literárním časopise vždy jen v těsné propojenosti s pochvalnými referáty a recenzemi. V recenzované bibliografii jsou **všechny následující české jocovovské reflexe opomítnuty**, proto si dovoluji zachytit je níže nejen jako knihopisnou položku, ale pokusím se je i stručně komentovat, případně z nich i citovat některá charakteristická místa.

Vůbec **poprvé** — alespoň pokud se mi podařilo zjistit — neznámý autor (pod značkou M.) 14. března 1924 na stránkách *Národních listů* v glose *Noviny z Bulharska* uvádí Jocovovy bohemistické aktivity do širšího českého povědomí těmito slovy (M. 1924: 1):

V poslední době vzrůstá zájem o českou literaturu. Tak Kiril Christov chystá k tisku dvoudílnou antologii české poezie a sám píše román z pražského ovzduší. Mladý literát Boris Jocov uveřejní během tohoto roku řadu studií o Březinovi, Sovovi, Neumannovi, Wolkerovi a jiných mladých básnících. Pracuje rovněž na antologii moderní poezie české.

Pisatelem musela být osoba znající budoucí plány mladého pražského studenta (informátorem snad mohl být sám Jocov), který zřejmě pracoval i na projektech, jež nakonec nedokázal uskutečnit (studie o A. Sovovi či S. K. Neumannovi, chrestomatie vlastních překladů z českého básnictví).

Bližší neznámý František Kulka hned z počátku následujícího roku uveřejnil v témže deníku stručný referát o Jocovových již publikovaných bohemistických příspěvcích, jež otiskla literární revue *Зnamоpоз* (Kulka 1925: 4):

Vzdálenost mezi Bulharskem a Československem v ohledu literárním je v poslední době překlenována pilnou prací mladého bulharského literárního historika Borise Jocova, který v nejlepším bulharském liter[árním] časopise, *Zlatorogu*, uveřejňuje výtečné stati o moderních proudech u nás. Zajímavé stanovisko zaujal v dubnovém čísle v článku o Jiřím Wolkerovi a v posledním (červnovém-záříjovém čísle)

podal dobře poučený a kriticky samostatný přehled současného písemnictví českého [...]. B. Jocov překládá též z Otakara [!] Březiny. Stává-li se Karlova univerzita a Praha vůbec centrem slovanské vědy, mají a mohou o to mít zásluhu také podobní nadšení mladí lidé, kteří přinášejíce k nám vzduch své domoviny, transplantují naše kulturní hodnoty do své vlasti.

Samostatným (nepodepsaným) medailonem byl v listopadu 1927 při příležitosti svého promování představen čerstvý doktor (nikoli „profesor“, jak níže stojí) Univerzity Karlovy, a to opět na stránkách *Národních listů* (Anonym 1927: 3):

Promoce bulharského slavisty v Praze. Dnes o půl 12. hodině bude na Karlově univerzitě v Praze promován prof. Boris Jocov, rodem z Vratce (*1894), asistent sofijské univerzity, bulharský slavista. Událost tato zaslouží u nás širší pozornosti. Pan Jocov, žák Hýskův, nejen že si za několik let studia v Praze získal rozsáhlé vědomosti o naší literatuře, ale svými referáty i studii představenými ji skvělým způsobem bulharské veřejnosti. Kromě bystré studie o současné české literatuře ve *Zlatorogu* jsou to zejména jeho studie o Březinovi, Bezručovi a Wolkerovi, které vynikají jasným výkladem a přesným hodnocením. V posledních pracích věnoval pozornost i starší generaci a jmenovitě jejímu poměru k bulharskému národu a literatuře (Sv. Čech, Chocholoušek, Krásnohorská, Jirásek, J. V. Frič aj.). Jeho oddaný zájem o náš jazyk i písemnictví, tak bohatě dosud osvědčený, jest zajisté krásnou nadějí k jeho další práci na sofijské univerzitě i pro nás. Proto zaznamenáváme s radostí, že bude naším doktorem.

Kolektivní *Сборник Българско-чехословашка взаимност* z roku 1930, jež Jocov spoluredigoval s Vasilem N. Zlatarským a do něhož přispěl studií o **T. G. Masarykovi**, se stal pohnutkou k referátům Julia Heidenreicha (po r. 1945 Dolanského) a Antonína Frinty. Zatímco se prvně jmenovaný zaměřil na charakteristiku celku, „překrásného svědectví bulharského zájmu o nás a důkazu upřímných sympatií předních bulharských pracovníků k nám“ (Heidenreich 1931: 11), druhému v pořadí vadí zejména četné chyby v bulharské transkripci československých zeměpisných jmen, např. „Хлюцин“ (= Hlučín) či „Тжебол“ (= Třeboň), jakož i užívání německých názvů, např. „Тауц“ (= Domažlice) (Frinta 1932: 612–613).

Tématu Masarykovy percepcie v bulharském prostředí (a též Jocovovu přínosu v této oblasti) se ještě např. věnují imagologické a historické studie *Български представи за делото и личността на Т. Г. Масарик* (Здворжакова — Тодоров 1994: 44), *Българското случване на Томаш Гариз Масарик* (Тодоров 2000) či *Образ Т. Г. Масарика в България при příležitosti jeho 80. narozenin* (Marholeva 2013: 378, 391, 393–394), do recenzované bibliografie nezařazené. Jocov vytvořil první bulharskou interpretaci Masarykovy filozofické koncepce „kulturně-historické antiteze Rusko versus Evropa“ (Тодоров 1995: 61), nadchl se jeho vizí „nové Evropy“ a rovněž poprvé upozornil na požadavek Penča Slavejkova, aby se sofijský Slovanský sjezd v roce 1910 oprostil od „černosotněnství“ a rusofilského novoslovanství směru Kramářova a vydal se cestou všeobecné mezoslovanské shody a součinnosti ve jménu humanity a demokracie, následuje příkladu Masarykova realismu.

Pomineme-li další drobné zmínky, psal o bulharském slavistovi ještě především již několikrát zmiňovaný **Josef Páta** (1886–1942). Poněvadž je tento aspekt v bibliografii takřka ignorován,²² zastavím se u české recepcí Jocových prací zevrubněji, čerpaje zejména z bohaté kartotéky soupisu českých slavik, uložené ve Slovanském ústavu AV ČR v Praze, i z vlastního výzkumu. Nutno však dodat, že minimálně Pátovy jocovovské ohlasy vyčerpávajícím způsobem bibliograficky zachycuje vydaná monografie *Josef Páta* (Petr — Tylová 1990), jejíž existence zůstala autorům recenzované publikace bohužel utajena.

Poprvé Páta o Jocovovi informoval v dubnu 1925, kdy mladý Bulhar pobýval druhým rokem v Praze. Nešetří chválou na slavistovu „duchaplňnou studii“ o J. Wolkrovi a na „neobyčejně poutavou a svými náhledy zajímavou stať o současné české literatuře“, v nichž autor vyniká bystrými postřehy a znalostí „našeho ducha“ (Páta 1925: 11). Dodejme, že s touž bohemistickou stať (*Съвремената чешка литература*) vstupuje do dialogu František Bicek (1891–1938), příležitostně se zabývající bulharistikou,²³ zčásti souhlasně, zčásti polemicky komentovavší dotyčný text (Bicek 1925).

Následujícího roku Páta nadšeně referoval o březinovské studii mladšího bulharského kolegy, třebaže současně litoval, že Jocov nemohl zůstat v Praze déle (Páta 1926: 9 [zdůr. J. P.]):

Provedl jemnou analýzu díla Březinova, přičemž dospěl k rozličným bystrým postřehům při charakteristice básnického díla mistrova, díla, jež nazývá „nejvyšším zřídlem české poezie, z jehož věčných vod napítí se největším je blahem“, díla, jež ve srovnání s cizími kongenií Březinovými shledává úplně **svým, svérázným a samostatným**. Studii svou vyvrcholuje Jocov v tom, že Březinu nám všem činí blízkým „mistrova úcta k mravnímu heroismu, mysticko-religiózní chápání života, něžná jeho dikce — rytmus to slovanského srdce“. — Při této příležitosti nemohu zatajiti lítosti nad tím, že prof. Jocovu nebylo dopřáno, aby u nás ještě dále

22 Zachyceny jsou jen Jocovovy texty o Pátovi (53, č. 70; 56, č. 76; 71, č. 96; 100, č. 152; 129, č. 208); přitom v bulharském ohlase na Pátův referát o Jocovově studii věnované P. Chocholouškovi (175, č. 328) měli autoři bibliografie k dispozici prakticky celý údaj — navíc šlo o volně dostupný (v systému Kramerius) deník *Národní listy*; autor zdůraznil, že Chocholoušek dal „základ bulharské revoluční povídky ještě před bulharským spisovatelem Rakovským, čímž dal základ bulharské revoluční romantice vůbec“ (Páta 1931a: 10), třebaže v Bulharsku zůstal spisovatel zcela neznám. Pak bezprostředně následuje záznam (175, č. 329) s přímým odkazem na slavistickou revui *Slovanský přehled*, dostupnou i v sofijských knihovnách, a na Pátův česky psaný referát o Jocovově studii o kritiku N. Bončevovi (srov. Páta 1930); odhlédne-li se od chybné formy (a rovněž roku: „Slovensky [!] přehled, XXII, 1931 [!], c. 302–303“), měl být tento záznam zařazen až do posledního oddílu se zahraničními publikacemi o Jocovovi.

23 Jako bulharistu F. Bicka objevila Žoržeta Čolakova v průkopnické studii *Плагуатът като рецепционен акт (Към въпроса за чешкия образ на българската литература)* (Čoлакова 2005); jeho stať reagující na Jocovův podnět ovšem neanalyzovala, neboť jde o problematiku bohemistickou, avšak její výklad o Bickově překladech bulharské prózy lze obohatit minimálně o tři položky z tvorby bulharských diabolistů: *Hudba* S. Minkova (Minkov 1933), *Radost ze života* Č. Mutafova (Mutafov 1927) a *Poslední komedie* V. Poljanova (Poljanov 1928).

ve svých studiích pokračoval. Přesto nepochybuji, že nashromáždil si hojně materiálu pro studia další a že započaté dráhy neopustí. Tím spíše, že je nám zejména pro Bulharsko potřebí takových kritických pracovníků, upřímně oddaných naší věci, jako je právě prof. J[O]cov.

Tato zpráva vyvolala okamžitou reakci — anonymní autor (možná sám JOCOV?) dotyčný pasus přeložil do bulharštiny a otiskl v revui *Златороз* pod názvem *Проф. Пата за една статия на Б. Йоцов* (АНОНИМ 1926: 202–203). O JOCOVU esej projevila zájem i česká strana — v těžkých letech okupace text básnivým jazykem přeložila Růžena Schwarzová (1893–1973) a pod názvem *Březina očima bulharského myslitele (Březinova víra — Království boží)* publikovala ve sborníku *Stavitel chrámu. Památník básníka myslitele Otokara Březiny* (JOCOV 1941: 236–245). O dva roky později si Páta všiml JOCOVU článku o slavné básni S. ČECHA *Bratřím Miladinovým*, do té doby samotným básníkem (ve spisech) nejistě datovanou rokem 1885 s otazníkem. Pátova formulace (Páta 1927b: 304) výrazně zkonkrétnuje poněkud vágní anotaci v JOCOVU bibliografii (57, záznam č. 78):

Sv. Čech jistě znal stať J. J. Toužimského o bratřích Miladinových, kterou tento pes-titel styků česko-bulharských napsal r. 1887 do Zlaté Prahy [...]. Báseň Čechova je podle rozboru JOCOVU zřejmým ohlasem stati Toužimského. Byla to báseň příle-žitostná a vznikla v důsledku slovanského nadšení S. ČECHA. JOCOV právem ji datuje rokem 1887, jež můžeme nyní bezpečně položit pod nadpis básně.

V témže roce Páta začlenil dosavadní JOCOVU vědeckou produkci do obsáhlejšího přehledu aktuálních česko-bulharských literárních kontaktů, jež mj. díky Rudolfovi Künzlovi-Jizerskému (1883–1954), Stilijanu Čilingirovovi (1881–1962), Ljubě Kasarově (Kasarové, rozené Splítkové) (1884–1946), Christu Borinovi (1882–1967) a právě zejména samotnému JOCOVU začaly v polovině dvacátých let 20. století nabírat na intenzitě (Páta 1927a: 347–348 [zdůr. J. P.]):

Ze studií B. JOCOVA je zřejma nejenom důkladná znalost literatury předmětu, ale i důkladná znalost literárního díla samého. Neboť jen tak mohl JOCOV dospět k syntetické studii o současné naší literatuře, v níž většinu našich dnešních literátů **po prvé** představil bulharskému literárnímu, vědeckému a uměleckému světu, snaže se každému dáti jeho místo a určití jeho význam v rámci celkového našeho národního vývoje. Stejná znalost jeví se i v monografických studiích o jednotlivých našich literátech, z nichž nejdříve ho upoutal „nový básnický typ, kolektivist“ **Jiří Wolker**, jehož poezii analyzuje s velikým vnitřním zájmem stejně jako se pokouší o zhodnocení díla **Březinova** — „nejvyššího to zdroje české poezie“, naplněného „úctou k mravnímu heroismu, mysticko-náboženským chápáním života a jemnou dikcí — rytmem slovanského srdce“. [...] Jsme dnes zajisté na **prahu nových literárních styků česko-bulharských**, jichž dobré ovoce na sebe nedá dlouho čekat — k vzájemnému oboustrannému prospěchu.

I v dalších letech následovala — kromě již výše citovaných položek — řada recenzí, referátů a drobných glos, např. o JOCOVU masarykovském příspěvku v publikaci

Сборник Българско-чехословашка взаимност (Páta 1931b: 412–413) nebo o prvních třech svazcích Penevových dějin *История на новата българска литература* (Páta 1934a: 73–74), revue *Pestrý týden* zase přinesla slavistův medailon s fotografií (Páta 1934b) či zprávu o jeho jmenování ředitelem sofijského Národního divadla, o zvolení členem Slovanského ústavu a o propůjčení vysokého státního vyznamenání — řádu Bílého lva (Páta 1936b; také s podobiznou); *Národní politika* pak oznámila jeho zvolení předsedou spolku Bulharsko-československá vzájemnost rovněž v Sofii (Páta 1936c) a medailon (též doprovázený reprodukcí fotografie) se objevil i v týdeníku *Letem světem* (Páta 1936d). V souvislosti s Jocovovou studií „*Kde domov můj*“ u nás Páta podotkl, že ani bulharskému kolegovi se doposud nepodařilo objevit bulharskou parafrázi inženýra Josefa Proška (1861–1928) a že u známé čtyřslokové úpravy Jocov mylně připisuje celou skladbu T. Ikonovovi, ač ve skutečnosti je autorem dodatečně vepsané 3. strofy V. D. Stojanov, celkově ovšem práci chválí, neboť je „posud největší slovan-skou úvahou o národní české hymně a jejích ohlasech ve slovanském světě“ (Páta 1935a: 77). Dále si Páta všímá Jocovových komparativních postřehů o poetice Petra Bezruče (ve studii o básníkovi v časopise *Златорог* 1926) a precizuje některá tvrzení (Páta 1935b: 8 [zdůr. J. P.]):

Jocov dokonce — a to právem — našel určité analogie mezi výbušným temperamentem Bezručovým a Botevovým: to v té silné notě hospodářsko-politického útlaku, v němž mohli oba básníci zazpívati své zpěvy trvalé umělecké ceny. Ovšem Jocovu jako členu národa, jenž nepodléhal už v nové době násilnému odnárodnění ze žádné strany (tomu se ostatně dovedli Bulhaři již v nové době rázně ubrániti!), byl poněkud vzdálen Bezručův tón o germanizaci, jenž zní z veršů slezského básníka takovou silou, jako nikde u nás nezazněl: proto např. necituje působivé básně *Bernard Žár*. V tom se také Jocov poněkud mýlil, že by verše Bezručovy byly dnes již jen pouhými dokumenty národní tragédie, neboť poměry se u nás utvářely tak, že některé zpěvy Bezručovy dosud zaznívají plnou silou, že dokonce docházejí nových a nových ohlasů a parafrází... [...] Přesto bulharské výklady B. Jocova v jádře zůstávají v platnosti: **jsou první zdařilou bulharskou charakteristikou našeho básníka**, charakteristikou, kterou později Jocov dobře začlenil do svých bohatých a podrobných výkladů o české literatuře v monografii o *Otakaru Mokrém* (Sofie 1928). V ní se často s Bezručem setkáváme a to je druhá [po studii v časopise *Златорог*] bulharská práce, v níž se mluví o Bezručovi po boku jeho vrstevníků a citují se jeho slova.

Pátovskou jemnost a slušnost při posuzování Bezručovy bulharské recepce převzala v poválečných letech i česká bulharistika. O tom, že dobovému nešvaru (či spíše diktátu) pojímat literární jevy striktně marxisticky a z „třídního hlediska“ spisovatele kádrotvat na pokrokové a reakčně buržoazní se dokázala s úspěchem vyhýbat, svědčí např. článek Danuše (Dany) Hronkové *Petr Bezruč a Bulharsko*, v němž si autorka dovolila podat kladnou a ideologizujících dezinterpretací prostou charakteristiku tehdy v bulharském prostředí běžně tabuizovaného a zamlčovaného literárního vědce (Hronková 1957: 18):

Za první bulharskou a obsáhlou studii o Bezručovi lze však považovat až práci Borise Jocova *Petr Bezruč*, uveřejněnou v literárním a kritickém časopise *Zlatorog* v r. 1926. Jocov, jako slavista a zejména bohemista, odchovanec naší univerzity, uvádí do bulharské literární veřejnosti mnoho svých poznatků o české literatuře a svým výkladem z velké míry určuje zejména ve 20. a částečně i 30. letech oficiální poměr k české literatuře. I když studie nepostihuje podstatu Bezručova sociálního protestu ani složitost sociálně-nábožensko-nacionálního útisku Slezska a příčinu Bezručovy básnické anonymity, snaží se přece proniknout k Bezručovu vlastenectví, sociálnímu cítění i k osobní a národní tragédii. S touto studií přichází také do bulharské literatury pravděpodobně první překlad Bezručova díla. Nikolaj Liliev [...] přetlumočuje jako ukázkou k Jocovově studii první dvě části překrásné Bezručovy básně *Já*.

Detailně se pak Jocovově bezručovské eseji z roku 1926 věnují — místy kriticky a nesusouhlasně — i Dagmar a Ivan Dorovští ve studii *Recepce Bezručova díla v balkánských literaturách* (Dorovská — Dorovský 1978: 182–184).

Několikrát se Páta rozepsal o knize *Български страдания и борби за свобода в славянската поезия* (Páta 1935c: 46; Páta 1936a), nejobsáhleji pak ve *Slavii*, časopise pro slovanskou filologii. Z výkladů o bulharských syžetech v tvorbě popuškinského ruského básníka Jakova Petroviče Polonského, Slovince Antona Aškerce a Elišky Krásnohorské nejvíce oceňuje umělecký portrét české básnířky:

Zejména verše E. Krásnohorské, z nichž za nejzdařilejší pokládá *Bulharské Vánoce*, rozebírá podrobně. Činí tak proto, že česká poetka nejvíce ze všech soudobých básníků se dovedla přiblížit bulharskému duchu a srdci, podle Jocova dokonce tak, že by to ani vlastní bulharský básník nedovedl vyjádřit. El. Krásnohorská nebyla v Bulharsku. Proto se přirozeně vyhýbala líčení krajinnému, zato s tím větší péčí se věnovala dušemalbě svých hrdinů. Ona jediná svorně s bulharským klasikem Penčo Slavejkovem dospěla k správnému názoru, že bulharské osvobození bylo přirozeným vývojem událostí a že si bulharský národ nové svobody zasloužil.

Třebaže si je prý Jocov vědom, že verše ani jednoho z trojice protagonistů nedosahují „vrcholů geniální básnické tvorby“, označuje je souborně za „vzácný květ v oblasti duchovní jednoty slovanské, snad poslední plod slovanské bohatýrské romantiky“ (všechny citace Páta 1938a: 606). V závěru recenze Páta připodotýká, že Jocov mohl více zdůraznit, že projev českých a slovinských sympatií vůči Bulharům byl zásadně ovlivněn vědomím vlastního jařma, proti němuž se Krásnohorská i Aškerc básnicky vyhraňovali, a tak tyto verše „byly snad větší měrou adresovány vlastnímu národu než slovanskému jihu, jenž již svého cíle dosahoval a také dosáhl“ (Páta 1938a: 607).

V téže slavistické tribuně Páta souhrnně pojednal o Jocovových studiích „*Kde do-ton tůj*“ у нас а Братя Миладинови в Чехия, o publikované přednášce *Станислав Виспяньски (1869–1907)*, proslovené na slavnostním shromáždění sofijské Polsko-bulharské společnosti, o záslužné prvoedici tvorby zapomenutého obrozenského veršovce, představitele tzv. daskalské poezie Charalana Angelova (1845–1904) *Стихотворения* a o moderním (již 3. novobulharském) překladu Paisijovy slavné

kroniky *История славеноболгарская*, pořízeném filologem Aleksandrem Filipovem, k němuž rozsáhlý úvod a komentáře vypracoval Jocov (Páta 1937: 141–144).

V jubilejním sborníku *Slovanská vzájemnost 1836–1936*, vydaném k 100. výročí Kollárovy rozpravy o slovanské vzájemnosti, Páta zevrubně parafrázoval (Páta 1938b: 148–149) Jocovovy postřehy o Kollárovi, publikované ve studii *Славянските литератури и славянското съзнание в България* (Български преглед 1929). Není bez zajímavosti, že o stať o Kollárovi a Bulharsku pro tuto kolektivní monografii byl požádán právě Jocov, avšak „jiné úkoly (vedení sofijského Národního divadla)“ (Páta 1938b: 150) mu znemožnily vyhovět přání hlavního redaktora publikace J. Horáka.

V bulharském časopise *Светоглас / La Voix du Monde* se Páta zamyslel nad problematikou romantismu v bulharské literatuře (v článku *Особености на българската романтика*) v době, kdy bychom marně „tърсили някоя монография, която обхваща романтиката в българската литература“.²⁴ Český bulharista za průkopníky bádání o bulharském romantismu označuje Bojana Peneva, Jana Máchala či Franka Wollmana, avšak vzápětí dodává, že doposud nejhodnotněji k osvětlení tohoto období přispěl B. Jocov, jehož výzkumy bude muset vzít v úvahu každý další badatel (Páta 1940: 1):

От българските литературни историци единствен Б. Йоцов е обърнал особено внимание на романтиката в българската литература. Той е установил точно и правилно, че особеността на българската романтика трябва да се търси в революционния дух на българския народ и в неговия непотушим стремеж към свобода. Важният и богато обоснован преглед на Б. Йоцов *Българска революционна романтика*, който се появи като първи принос на българската историческа библиотека, е до сега най-добрата студия върху българската романтика. Йоцов е съсредоточил своето внимание изключително върху двамата типични представители на тази романтика, Д. П. Чинтулов и Г. С. Раковски. Именно този преглед на Б. Йоцов трябва да послужи като изходна точка за по-натат[ъ]шни трудове върху българската романтика.

Poslední zjištěná Pátova jocovovská reflexe pochází ze samého sklonku smutného válečného roku 1941 a byla vyprovokována novou publikací italského bulharisty a v poválečném období rovněž makedonisty **Giorgia Nurigianiho** (1892–1981; v Bulharsku známého jako Žorž Nurižan) — monografií literárních portrétů několika bulharských kritiků *Български критици* (Páta 1941: 5):

Jocovův zájem o českou literaturu byl nově připomenut italským spisovatelem Ž. Nurižanem, žijícím již přes dvacet let v Sofii. Prof. Ž. Nurižan vytiskl nedávno poutavou knížku *Bulharští kritikové* (Sofie 1941), v níž ve formě přátelských rozhovorů pojednal o životě a díle desítky bulharských kult[urních] a lit[erárních] kritiků. Mezi ně také zařadil univ[erzitního] prof. dr. B. Jocova, nynějšího hlavního

²⁴ Zpracovat tento úkol z hlediska marxistické literární vědy se ne zcela úspěšně pokusil Krăstjo Genov v monografii *Романтизмът в българската литература*, kriticky se odvolává i na některé zásadní studie B. Jocova (Genov 1968: 37).

tajemníka v ministerstvu nár[odní] osvěty. Prof. Jocov vytiskl celou řadu studií o české literatuře, se zajímavými hledisky vzdáleného pozorovatele, jenž za svého dvouletého pobytu na Karlově univerzitě v Praze mohl český literární život sledovati zblízka. Jocov vytiskl úvahy o Březinovi, Bezručovi a Wolkerovi, podrobně probral vztahy Chocholouškovy, Fričovy a Třebízského k bulharským látkám, samostatně pak vydal největší své literárněhistorické dílo z českého oboru *Otakar Mokřý*. V této knize, posud největším bulharském díle o české literatuře, se bulharští čtenáři mohou dočísti nejen o životě a díle O. Mokřého, nýbrž také o celém současném národním a kulturním životě českém.

Nurižanova kniha sice není v českých knihovnách dostupná, ale měl jsem k dispozici fotokopii.²⁵ Slavistova podobizna z pera italského intelektuála, prostě nazvaná *Проф. Д-р Борис Йоцов* (Нурижан 1941: 122–128), se bezpochyby jeví jako významné obohacení jocovské literatury (v recenzované bibliografii absentuje). Pravda, charakteristika Jocovovy kritické invence je poněkud nadsazená a obdivně nekritický tón je součástí literární stylizace autorského subjektu, o to zajímavější je však druhá část, koncipovaná jako rozhovor, v níž Jocov na otázku, jaká je společenská úloha umění a jeho odraz v bulharské literatuře, zareagoval jako hluboce věřící člověk a humanista (Нурижан 1941: 127): „Духовно да възвиси и просветли човека, да го доближи до Бога, да сближи близки и непознати и да ги води към една вдъхновена цел — Царството Божие тук на земята.“

V souvislosti s Nurižanem si ještě dovolím malou vsuvku. V šedesátých letech autor vydával na pokračování své paměti *Visti e conosciuti* a v jejich 3. svazku, v medailonu (Nurigiani 1967: 82–83) věnovaném Pátovi, s nímž ho pojilo i osobní přátelství, výslovně obvinil Jocova, že když byl v roce 1942 Pátovými příznivci (včetně samotného Nurižana, jemuž zprávu o Pátově zatčení Gestapem dopisem sdělil jistý „dobry přečel z mjenom Horanek“²⁶ [Bučar 1968: 360]) požádán o intervenci u německých pohlavárů ve prospěch svého zatčeného učitele, z obav, že by v očích nacistů ztratil dosavadní důvěryhodnost, se zachoval zbaběle, pro záchranu jeho života nepodnikl nic, a Páta byl v krátké lhůtě po zatčení popraven. Toto pro Jocovův lidský profil osudové selhání se v poválečných letech stalo lacinou etiketou, která měla po badatelově smrti beze stopy překrýt jeho vysoké kvality odborné a učinit z něj po zásluze potrestaného a loajálního spoluvykonavatele hitlerovské zvěle. Paradoxně i Jocovův život skončil obdobně tragickým způsobem jen několik let po vraždě Pátově... Dodejme, že Nurižanovo svědectví bezprostředně reflektovala i lužickosrbská veřejnost v článku slovinského slavisty Vekoslava Bučara, z něž ocituji delší pasus ilustrující Jocovovu povahu (Bučar 1968: 360):

Boris Jocew [v tomto tvaru je Jocovovo jméno zkomoleno v celém článku; M. Č.] by dyrbjał pola němskeho póstlanca w Sofiji so zasadžić za to, zo Pátu njebychu

25 Za její obstarání srdečně děkuji své milé sofijské kolegyni dr. Jordance A. Trifonově.

26 Není jasné, o jakou jde osobu; za heyrichiády proslul svou odvahou a protinacistickou činností velitel četníků v Táboře nadporučík Karel Hořánek, který by snad mohl být Pátovým přímluvcem.

wotprawili. Nurigiani bě přesvědčeny, zo minister Jocew jako čłowjek a přečel sčini wšo, štož je w jeho mocy, a so nadžiješe, zo budže interwencija wuspěšna, wšak běchu Bołharjo zwjazkarjo Němcow. Nurigiani přeпода Horanekowy list Jocewej w ministerstwje. Tutón je list přečitawši po krótkim přemyslenju rjekł, zo próstwu dopjelníc njemóže, dokelž by z tym sebi samomu zeškodzał. Nurigiani spyta Jocewa pohnuć, zo by wobhladniwy přez druhe zamóžne wosoby pospytał zasadzić so za Pátu. To je Jocew wotpokazał a njechaše ani Horanekowy list Nuri-gianej wrócić, dokelž bě w nim jako Pátowy přečel mjenowany.

Wo njewuspěchu je Nurigiani Horaneka informował a tajnje někotrych bołharskich přečelow Páty, mjez nimi tež spisowacela Stefana Popa Wasilewa,²⁷ kiž bě tehdy načolnik wotdželenja w ministerstwje kultury.

Nurigianej njebě znate, hač bě Horanek list pisał z Pátowym wědženjom abo na samsnu iniciatiwu. Jeli bě pisał z Pátowym wědženjom, potom je tutoho najskerje informował wo negatiwnym wuslědku interwencije. W tym padže móžemy sej myslíc, kak je Páce było wokoło wutroby, hdyž bu takle zničena jeho dowěra k bołharskim přečelam. Jeho najlepší přečel, nahladny słowjanski literarny stawiznar a kritik, uniw. prof. dr. Boris Jocew, jako sobustaw bołharskeho knježerstwa we wysokim zastojnstwje, njebě w rozsudnym wokomiku ani porsčika zhibnył, zo by znajmjeńša spytał wuchowac žiwjenje přečelej, kiž bě nimo Łužiskich Serbow tak jara lubował tež Bołharjow.

Po Listopadu 1989 se ke kauze znovu vrátil Zdeněk Urban (Urban 1994: 66; Urban 1995) či I. Dorovský²⁸ a značné místo bylo Jocovovým sorabistickým aktivitám poskytnuto v mé studii *České kořeny bulharské sorabistiky*, v níž jsou podrobně zhodnoceny všechny jeho texty o Lužických Srbech a jejich písemnictví a též vliv J. Páty na tuto odbornou činnost (Černý 2010: passim). Komplexně bude tento aspekt Jocovova slavistického profilu osvětlen, až bude připravena edice jeho korespondence, a to zejména s Pátou. Ten nadchl mladšího kolegu do té míry, že Jocov s lužickosrbskou literaturou seznamoval své posluchače v rámci sofijských univerzitních slavistických literárních přednášek a ve formuláři k přijetí za člena-dopisovatele Slovanského ústavu²⁹ (1930)

27 Stefan Tenev Popvasilev (1888–1985) — bulharský slavista a lingvista, přítel J. Páty, zabývající se zejména pravopisem, kulturou řeči, stylistikou a specifiky jazyka bulharských klasiků (Botev, Karavelov, Veličkov, Vazov, Strašimirov aj.) [pozn. M. Č.].

28 Ve studii o Pátovi vzpomíná na setkání s italským slavistou koncem 60. let: „S. G. Nurigianim jsem se osobně seznámil v srpnu 1969 na semináři makedonského jazyka, literatury a kultury v Ochridu. Od té doby trvalo naše přátelství a naše korespondence až do Nurigianeho smrti. V rozhovorech se Giorgio Nurigiani několikrát zmínil o tom, že B. Jocov nepomohl Josefu Pátovi.“ (Dorovský 2003: 63)

29 V jocovovském kalendáriu autoři bibliografie (24) uvádějí zavádějící informaci, že se Jocov stal „дописен член на Славянския институт към Чешката академия на науките“, to je ovšem anachronismus: Slovanský ústav existoval od roku 1922 (resp. 1928) jako nezávislá vědecká a hospodářská instituce (vlastně malá „akademie věd“ sama o sobě) až do vzniku Československé (nikoliv České!) akademie věd (1953), kdy byl ústav začleněn do jejích struktur, avšak k 31. 12. 1963 byl zrušen; součástí Akademie věd České republiky je znovuobnovený Slovanský ústav jako plnohodnotný subjekt od roku 1998 doposud.

uvádí překvapivou informaci: mezi ostatními mimoakademickými funkcemi se objevuje formulace, že je „předseda kroužku přátel Lužických Srbů“.³⁰ Snad je to potvrzení předpokladu autora z okruhu *Česko-lužického věstníku* kryjícího se pod značkou *α.*, že podle písemné zprávy ze Sofie ze 4. února 1928 „dojde snad i tu k brzkému ustavení bulharského Spolku přátel Lužice“ s „naším přítelem“ B. Jocovem v čele (α. 1928: 18). Přesto je pravděpodobné předpokládat, že společnost fungovala pouze jako podsekcce sofijského Slovanského spolku, poněvadž si lze těžko představit, že by o oficiálním vzniku samotné bulharské sekce Spolku nepsal náš hlavní sorabistický tiskový orgán — *Česko-lužický věstník*.

Rozšířit lze rovněž vlastní **seznam Jocovových děl**. Již v předchozích odstavcích jsem upozornil na Jocovovu česky psanou disertaci (Jocov 1925a), na rozsáhlou studii (de facto malou monografii) *Иозеф Добровски в България* (Йоцов 1932) či na český překlad březinovské eseje (Jocov 1941). K tomu je možno doplnit literárněvědnou prvotinu *Иванко и Макбет* (Йоцов 1911; o ní viz níže), na serbistickou studii *Йован Скерлич като литературен критик* (Йоцов 1921),³¹ anonymní recenzi na pojednání Henryka Batowského *Królestwo Serbów, Chorwatów i Słowiańców* (Йоцов 1929³²), studii *Пенчо Славейков и Т. Г. Масарик* (Йоцов 1930), kterou Jocov podepsal vcelku průhledným pseudonymem Bogdan Jonov (snad proto, aby ve sborníku neměl — na rozdíl od ostatních autorů — současně dva příspěvky pod svým jménem³³), recenzi v pražské Slavii na rozpravu B. Peneva *Първа българска повест Нещастна фамилия на В. Друмев* (Йоцов 1931), rukopisnou studii *Чешкият народ и Масарик* (srov. Тодоров 1995: 63, 95) a dva drobnější juvenilní příspěvky, psané samotným autorem patrně přímo česky.

První, *Žena v národních písních bulharských* (Jocov 1924), je zajímavý svým předmětem a metodou, v nichž tušíme inspirace soudobou literární vědou a folkloristikou (romantické hledání národních specifik ve slovesnosti dostalo svou moderní podobu v tzv. etnopsychologii³⁴), a byl psán speciálně pro časopis *Ženský svět*, proto zřejmě nemá žádnou pozdější bulharskou variantu. Jde o slohově vytríbenou esej, svědčící o Jocovových básnických zkušenostech, avšak zároveň autor zvládl pojednat o všech podstatných rysech Bulharky v lidových písních (s několika citáty, četnými narážkami i skrytými odkazy na ně) způsobem, který je blízký syntetizujícímu (neřku-li slovníkovému) heslu (Jocov 1924: 74, 76):

30 Osobní složky členů, MÚA, f. *Slovanský ústav*, karton 14, Zahraniční členové, i. č. 57, složka Jocov Boris.

31 Vlastní text je podepsán jen iniciálami Б. И., avšak v obsahu čísla je jako autor uveden „Бор. Йоцов“ [!].

32 Autorství určeno podle B. Jocov: *Data bibliografická*, rukopis, s. 5, MÚA, f. *Slovanský ústav*, karton 14, Zahraniční členové, i. č. 57, složka Jocov Boris.

33 Autorství určeno podle B. Jocov: *Data bibliografická*, rukopis [op. cit., pozn. 32], s. 3; v odborné literatuře je „Bogdan Jonov“ pokládán za reálného autora (srov. např. Тодоров 2000: 15; Marholeva 2013: 391 [zde dokonce v počestěné podobě „Bohdan Jonov“]).

34 Charakteristická je gnómičká definice typického lidového zástupce bulharského národa na základě genderové dichotomie (Jocov 1924: 74): „Zatímco Bulhar je vždy jen „utajeným žhavým uhlím“ — Bulharka má vždy otevřené srdce a zavřená — ústa. Sálá víc žáru z její duše než z těla. Je hrda na svou krásu, ale doplňuje ji vždy obsahem duchovním — hlubokou mravní čistotou.“

Bulharka, dcera selského lidu, neupírá svého pohledu k hvězdám, nýbrž k své matce — černé půdě. [...] V srdci plane jí láska k životu, k zemi, k člověku. Divně zní ta píseň, již prosí, aby jí, až zemře, vystavěli náhrobek s čtyřmi okny: chce jimi pozorovati, jak kolem život, věčně mladý i jásavý, dál bujaře kypí. Její lásku k zemi vyčtete opětně z toho, jak se raduje z každého dobrého božího tvorečka. Z toho opět vyplývá její úcta k člověku, její vznešená představa o něm, její odpouštějící úsměvy i jemná shovívavost k lidským nedostatkům. Nechce nikomu ublížiti, jakoby pamětliva stále biblického: „Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim!“ Pohlédneme-li na životní její pouť s výšky, uvidíme, že jítrem jejího života je touha po volnosti; polednem sebeobětování pro rodinu; večerem apoteóza mateřství. Jak z jitra, tak i z poledne a včera zaznívají pesimistické tóny, zanikají však nakonec v pokorné rezignaci anebo v hluboké víře, že existuje ještě vyšší spravedlnost v osudech lidských. [...] Na smrtelném lůžku vzpomíná na své mládí, manželskou oddanost, mateřskou obětavost — cesta jejího života vine se před ní jak perlový náhrdelník dobrých skutků — a s mravním uspokojením žehná celé rodině, žehná i životu.

Bezprostředně za Jocovovou esejí ještě následuje překlad z bulharské umělecké literatury, který měl snad za cíl představit jeden z příkladných typů bulharské ženskosti. Byla zvolena symbolistně-dekorativní legenda *Carevna Achinora* Nikolaje Rajnova (1889–1954), jehož hlavní protagonistkou je bulharská panovnice, choť Asparuchova (Rajnov 1924), již dal emblematickou výtvarnou podobu Ivan Milev svým slavným secesním portrétem z roku 1925. Nutno podotknout, že se jedná o překvapivou volbu, neboť Jocovův text mohla příhodně ilustrovat ukázka z bulharského písňového folkloru. Tragický obraz Achinory, jež ze záhrobí jako přízrak vypráví o svém skonu na hranici, kdy musela sama přinést krvavou oběť bohům za budoucí mír Asparuchovy říše a věčnou ochranu celého národa, je však monumentálním podobenstvím nezlomné životní síly Bulharů, kteří ani v nejtěžších chvílích nepodléhají dekadentním náladám, sebevražděně sžíravé skepsi a defétismu, a v tomto smyslu Jocovovu etnopsychologickou skicu završuje a sémanticky pointuje. Poeticky působivý překlad Marie Sísové je pak hodnotným činem literárním, uvádějícím do českého prostředí význačného prozaika, z jehož tvorby byly v pozdějších letech uváděny pouze pohádky (jednak ty čistě autorské, jednak takové, které byly adaptacemi lidových předloh).

Obratného recenzenta prozrazuje druhá juvenilie *Nová kniha o bohomilství*, referát o knize Jordana Ivanova *Богимилски книги и легенду*. Jocov zde v několika řádcích dokázal vystihnout hlavní přínos publikace, jež měla svůj význam i pro českou slavistiku a bulharistiku (Jocov 1925b: 9):

[...] nenalézáme doposud ani jedné knihy, jež by nám poskytla možnost seznámiti se co nejpřehledněji bezprostředně se všemi známými výtvary nejstaršího slovanského hnutí. Díla bohomilského písemnictví (která autor neslučuje s apokryfickými) jsou buď ještě neznámá, nebo jsou rozptýlena nejvíc po různých ruských, jihoslávských [!] a bulharských časopisech a zvláštních vydáních. Sháněti materiál pro boh[o]milskou literaturu není tak snadné, ani vděčné. Můžeme být velmi spokojeni tím, že prof. Ivanovovi se podařilo přemoci všechny obtíže a událo se mu sebrati v celku a pořádku nejdůležitější z doposud známých knih literární

produkce bohomilů a vydání je spolu s celou řadou legend bulharského lidu, ve kterých lze stopovati vlivy jejich učení. Tím více se zasloužil zde prof. Ivanov, že první ze všech badatelů bulharského hnutí obrátil co nejdůležitější zřetel na samu bohomilskou literaturu.

Zdá se, že tyto texty psal česky přímo Jocov, byť s účastí nějakého redaktora. Zejména recenze pak prozrazuje, že by jejím autorem mohl být Bulhar (např. výrazy *eretik* či *pavlikeni*; hrubka *analitickými*; vazby a spojení *sebrati v celku a pořádku*; *prameny, které tryskají z děl*; *carství ďábla* aj.).

Záhadou zůstává Jocovova mluvnice češtiny pro Bulhary, jež by se bývala stala průkopným činem. V. Todorov o autorových patáliích s vydáním tohoto díla ve studii *Славистичният канон на Борис Йоцов* napsal (Тодоров s. a.: s. p.):

[...] условната употреба на понятието „канон“ включва най-напред групата метатекстове, които Б. Йоцов сам изброява в един списък с публикации под наслова *Из славянските литератури*. [...] Към същата група текстове би трябвало да се причисли и подготвяната от Б. Йоцов „популярна чехословашка граматика (с практически упражнения и малък речник) на български език в размер, по възможност, до 20 печатни коли, срещу хонорар 750 чехосл. корони за една кола при 1500 издадени екземпляра“. Инициативата за написването на този труд е на Посолството на Чехословашката република в София, която изпраща на Йоцов („според постигнатото устно споразумение“) официално писмо от 19 ноември 1928 г. със следното уточнение: „Съчинението да е готово, по възможност, след шест месеца от датата на настоящото писмо.“ По неизвестни причини засега подобно съчинение на Б. Йоцов все още не е издателски факт. Трудно е да се презюмира коя от договарящите се страни не изпълнява своите задължения, даже и ако припомним обстоятелството, че на 27 май 1930 г. Й. Пата пише на Ст. Чилингиров следното: „Също така ме ядосва работата с Йоцов. Зная и чувам, че д-р Йоцов много се сърди на нас, чехите, и затова не пише. Но не бива да се сърди! Ние правим каквото можем. Едва сега министерството ми съобщи, че ще получи неговата граматика за рецензия. Ще се постарая да не закъснея, макар че имам много работа.“

Vladimír Sís dokončení a vydání mluvnice dokonce ohlásil v českém tisku, přičemž výslovně napsal, že autor již „vydal objemnou gramatiku českého jazyka pro potřebu bulharskou“, publikace byla podpořena „naším zahraničním ministerstvem“ a že kniha je navíc opatřena „obsažným přehledem české literatury a kultury vůbec“ (Sís 1930: 4). Jak se zdá, Sís předběhl chod předpokládaných událostí (často informoval o věcech, o nichž se dozvěděl jen z doslechu), jež se nakonec ubraly nečekaným směrem (snad v důsledku mezinárodní hospodářské krize nebyly přislíbené peníze nakonec uvolněny). Je třeba pátrat, zda se rukopis, s největší pravděpodobností již hotového díla, nezachoval v některém bulharském či českém archivu.

Není vůbec známo, že Jocov sám inicioval bulharské vydání spisů svého učitele filozofa a psychologa Františka Krejčího (1858–1934), konkrétně monografie *Filosofie posledních let před válkou* (1918) a popularizační přednášky *Filosofické základy mravní*

výchovy (1920). Obrátil se na autora česky v Praze psaným dopisem (krátce po osobní návštěvě) 27. září 1927,³⁵ v němž mj. nastínil zájem jednoho ze sofijských nakladatelství o českou produkci z oblasti filozofie:

Velectěný pane profesore! Promiňte laskavě, že Vás zase vyrušuji. Zapomněl jsem totiž při návštěvě včera zeptati se Vás, zdali byste dovolil, abychom Vaše spisy *Filosofie posledních let před válkou* a *Filosofické základy mravní výchovy* přeložili do bulharštiny. Sofijské nakladatelství „Акация“, které vydává zvláštní filosofickou knihovnu, požádalo mě o to před několika týdny [!] a před mým odjezdem do Prahy snažně prosilo, abych tu věc vyřídil s Vámi. Kdybyste k tomu svolil, tuze rád bych věděl, jaké podmínky budete klást. Překlad vykonám já sám. U nás o české literatuře a filosofii málo vědí. Doufám, jsem přesvědčen, že překlady budou mít úspěch. Zájem v Bulharsku v těchto věcech jest veliký.

K realizaci překladu však nakonec z neznámých příčin nedošlo. Těžko předpokládat, že by Krejčího požadavky byly přemrštěné, spíše Jocov nemohl při svém pracovním nasazení vyhovět podmínkám nakladatelství — Jocov neměl s překlady z češtiny mnoho zkušeností a rukopis *Filosofie posledních let před válkou* je značně rozsáhlý (téměř 500 stran) a překladatelsky náročný.

V české sekundární literatuře se objevují indicie svědčící o existenci ještě několika dalších Jocovových prací, po nichž bude třeba dále pátrat, zda neunikly pozornosti bibliografů, anebo se nezachovaly v rukopise v některém z archivů. Z hlediska vývoje recepce české literatury na Balkáně je zvláště podstatná např. informace (opírající se o bližší nespecifikovanou zprávu J. Páty³⁶), že Jocov dokončil a brzy vydá bulharský překlad románu Terézy Novákové *Děti čistého živého* (Podařil 2003: 89), tedy autorky jinak do bulharštiny doposud nepřekládané, nebo že je autorem studie *Яр. Врѣхлицуку у нас* (název je citován bez dalších upřesňujících detailů ve 2. svazku protektorátního sborníku *Co daly naše země Evropě a lidstvu* s podtitulem *Obrozený národ a jeho země na fóru evropském a světovém* z roku 1940, konkrétně v článku *Český vliv na bulharskou vědu, hudbu, divadlo a literaturu* autora evidentně užívajícího krycího pseudonymu Bedřich Dušek [cit. dle 2. vydání Dušek 1999: 228]).³⁷

Naopak neoprávněně Jocovovi bývá připisováno (Урбан 1992: 107) spoluautorství dvoudílné lexikologické příručky *Nový kapesní slovník jazyka českého a bulharského / Нов джебен речник на чesки [!] и български език* (Sís — Ivanov — Rusínský 1922), jejíž

³⁵ Masarykův ústav a Archiv AV ČR (dále MÚA), f. František Krejčí, sign. I Ib, i. č. 258, složka Jocov Boris.

³⁶ Bohužel zatím nelze přesně určit, odkud Podařil tuto informaci přejal; Páta Jocovovi věnoval glosu *Ještě bulharský hlas o Teréze Novákové* (Páta 1936e), v níž si všímá zejména Jocovových úvah o slovanských projevech u české romanciérky, avšak o bulharských překladech jejího díla nepraví nic.

³⁷ Je nápadné, že od téhož B. Duška pocházejí ještě další dva bulharistické články v této publikaci — *Čeští osvětoví pracovníci v Bulharsku* a *Účast Čechů v technické práci a průmyslovém podnikání v Bulharsku*; vzhledem k tomu, že J. Páta byl již persona non grata, dovolím si vyjádřit hypotézu, že by mohlo jít právě o pseudonym Pátův, popř. V. Síse.

2. díl (bulharsko-český) napsal „prof. Boris Ivanov“ a dokončil František Rusínský. Vzhledem k tomu, že Jocov ani v rukopisné bibliografii, psané pro pražský Slovanský ústav při příležitosti svého zvolení členem dopisovatelem I. (kulturního) odboru této vědecké instituce na schůzi dne 27. listopadu 1930,³⁸ ani v dokumentech souvisejících s jeho pražskými doktorskými studiemi tento slovník neuvádí, domnívám se, že se zde jedná o záměnu s jinou osobou, snad s archeologem, muzejním pracovníkem a knihovníkem, besarabským Bulharem Borisem Ivanovem Djakovičem (1868–1937), který strávil jeden rok (1894) v Praze jako stipendista bulharského ministerstva národní osvěty; navíc je téměř jisté, že před rokem 1922, kdy slovník vyšel, Jocov sotva znal češtinu natolik, aby se mohl podobného podniku zúčastnit, a s Jocovem dotyčnou příručku nespojuje ani Páta, který o ní několikrát psal.

Z absentující bulharské sekundární literatury bych upozornil na heslo Georgiho Konstantinova — nejen že Jocovovy práce citoval (srov. bibliografii, 215, záznam č. 514), ale zařadil slavistův medailon s fotografickým portrétem i do svého slovníku *Творци на българската литература* (Константинов 1941: 262–263); Konstantinov uvádí zajímavý fakt, že Jocovou první publikací nebyla vlastní poezie, jak by se mohlo zdát (recenzovaná bibliografie začíná teprve rokem 1912 a poetickou tvorbu autora dokumentují všechny záznamy až do roku 1920, 33–39, č. 1–40), nýbrž již v roce 1910/1911 v gymnaziální ročence *Годишник на Врачанската мъжка гимназия „Княз Борис“* vydaná juvenilní esej *Иванко и Макбет*, srovnávající slavnou Drumevovu tragédií s neméně slavným klasickým dramatem W. Shakespeara (Йоцов 1911).³⁹

Z textů vzniklých ještě za Jocovova života je důležitý rozhovor s P. Ticholovem z regionálního periodika *Врачанско слово* (Тихолов — Йоцов 1937; podrobný komentář a citace: Тодоров 1995: 48, 94) či recenze na edici básní Ch. Angelova v časopise *Училищен преглед* (34, 1935, 7, 828; cit. Тодоров 1995: 46–47, 94). Podniknuta měla být důkladná excerpce německojazyčných (obzorný přehled E. Georgieva ze začátku čtyřicátých let jsem citoval výše), polských, ruských a jihoslovanských (hlavně srbských a v poválečném období též makedonských, především v souvislosti s bratřími Miladinovými) slavistických periodik a odborných publikací. Jen namátkou bych upozornil např. na fakt, že v Praze působící německý slavista Gerhard Gesemann se dovolává Jocovovy studie o P. Slavejkovovi ve své přednášce *Penčo Slavejkov*, publikované v ročence *Jahrbuch 1938 der Deutsch-Bulgarischen Gesellschaft* (Leipzig 1938).⁴⁰ Řadu zpráv o Jocovovi lze nalézt v pražském německy vycházejícím deníku *Prager Presse* (např. dvojrecenzi na jeho edice bulharského překladu srbské novely *Из мртвог дома* a poezie L. Karavelova [Ljackij 1938]) a v dalších proslovansky orientovaných německých periodikách. Ještě alespoň jeden příklad z *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven* — Karl Treimer zde podrobně referoval o Jocově rozpravě *Българска романтика у Прокопа Хохолоушек* (Treimer 1932: 217–223).

38 B. Jocov: *Data bibliografická*, rukopis [op. cit., pozn. 32], s. 5.

39 Jocovovu studentskou práci, ilustrující raný zájem o komparativní témata, letmo zmiňuje i V. Todorov a připojuje Jocovovu autocharakteristiku „моя ученическа работа, печатана по разрешение на учителския съвет“ (Тодоров 1995: 5).

40 Ročenka je v českých knihovnách bohužel prozatím nedostupná (exemplář sice vlastní Národní knihovna ČR, ale kvůli rekonstrukci není možné si jej vypůjčit).

Doplnit lze i několik jocovovských encyklopedických a slovníkových hesel. Ještě v meziválečném období byl Jocov např. zařazen do *Ottova slovníku naučného nové doby* — heslo V. Síse (Síš 1934) nebo do *Komenského slovníku naučného* (Anonym 1938).

Jak již bylo naznačeno výše, Jocovy práce se v **české slavistické literatuře** v omezené míře citovaly a mnozí badatelé z nich přejali i četné impulsy, třebaže zhusta se stavěli k Jocovovým metodickým postupům či k závěrům kriticky. K takovým odborníkům patřili např. Frank Wollman, Danuše Hronková, Zdeněk Urban, Ivan Dorovský (zejména v monografii *České země a Balkán. Kapitoly z dějin česko-makedonských a makedonsko-českých styků* z roku 1974, v Bulharsku zřídka citované), Josef Kolejka, Růžena Havránková (zejména v „akademických“ *Dějinách československo-bulharských vztahů* z roku 1980) aj. (podrobněji o některých případech pojednává Тодоров 1995: 83–85). Chtěl bych se v této souvislosti ještě zastavit u dvou českých slavistek.

Bohatě se Jocovových četných bulharistických studií dovolávala **Věnceslava Bechyňová** (1920–2000; juvenilie publikovala pod příjmením Havlíčková). Předně se tak dělo v její (bohužel nevydané) průkopné doktorské disertaci *Vztah bulharské poesie k Čechám* (Havlíčková 1948: passim). V kandidátské disertaci *Josef Dobrovský — zakladatel české bulharistiky* (Bechyňová 1958; tiskem vyšla roku 1963 výrazně zkrácená verze *Josef Dobrovský a česká bulharistika*) pak táž badatelka synteticky posoudila význam Jocovy pražské monografie o Dobrovském. Protože byl tento pasus v tištěné verzi vypuštěn, dovolím si ocitovat úryvek z původního textu disertace (Bechyňová 1958: 6–8 [zdůr. V. B.]; Jocov je citován i 159, 161–162, 219):

Dobrovského bulharistickou prací se totiž nezabývala v celé šíři ani žádná z pozdějších studií. O Dobrovského činnosti v oblasti bulharského jazyka, dějin, starší literatury atd. nebyla napsána ani materiálově aspoň do té míry vyčerpávající studie, jako byla **Jocovova** práce o vlivu Dobrovského díla v Bulharsku [je citována studie *Иозеф Добровски в България* (Йоцов 1932)]. Ovšem Jocov sice velmi obšírně zaznamenal všechno, co bylo v Bulharsku známo o Dobrovském až do nejnovější doby, ale materiál vůbec nehodnotil. Zachytil na jedné straně skutečný vliv Dobrovského na různé vznikající bulharské mluvnice, které se opíraly o Dobrovského *Institutiones*, nebo spíše o jejich ruský překlad nebo ruské přepracování,⁴¹ a na druhé straně pouhé zmínky, nebo dokonce pozdní jubilejní projevy, kdy se o přímém vlivu názorů Dobrovského už dá velmi těžko mluvit. Jeho práce je však přece materiálově tak bohatá, že z opačné strany nebyla Dobrovského bulharistická činnost zdaleka tak důkladně probrána. I když nám nejde o hodnocení Jocovy práce, v níž se v mnoha směrech projevuje nekritický a nehistorický poměr autorův k danému materiálu, musíme přece připomenout některé fakty, jichž je nutně se vystříhat v této práci. Jocov píše o všech zmínkách o Dobrovském v bulharské literatuře velmi kladně, ač bulharští autoři nikdy nepochopili historický význam Dobrovského výsledků, a ač se dokonce jejich vlastní názory vzájemně

⁴¹ *Славянская грамматика, заимствованная преимущественно из грамматики Й. Добровскаго Иваном Степ. Пенинским. Ст. Петербург 1825* [pozn. V. B.].

lišily.⁴² Vliv a význam díla J. Dobrovského v Bulharsku nezkoumal také v souvislosti s vlivem Dobrovského následovníků, zejména P. J. Šafaříka, jehož dílo mělo v Bulharsku ohlas jistě nemenší. Šafařík přitom přímo hájil a rozvíjel některé bulharistické názory Dobrovského, takže odtržení vlivu Dobrovského od vlivu Šafaříkova se dá těžko ospravedlnit. Také články v bulharském odborném časopisu *Български книжици* (roč. 1, 1858), jež Jocov uvádí, dovolávají se a vycházejí nejen z díla Dobrovského, jak konstatuje Jocov, ale především z díla Šafaříkova.⁴³ Jak je tedy zřejmé, chyběla Jocovovi především důkladnější práce o Dobrovském jakožto bulharistovi, neboť teprve na jejím základě je možno kriticky zhodnotit vliv Dobrovského v Bulharsku. Sám si Jocov otázky Dobrovského bulharistické činnosti neřešil, a proto zůstala jeho práce jen přehledem církevněslovanských mluvníc bulharských autorů, kteří vycházeli z Dobrovského, a nekriticky komentovaným soupisem bulharské literatury o Dobrovském.

Na pozadí tohoto kritického úsudku lze tedy monografii V. Bechyňové chápat jako doplněk a korektiv studie Jocovovy, která si zachovala hodnotu pouze jako pozitivistický přehled materiálu, na jehož kritickou analýzu nebyl Jocov připraven i vzhledem k tehdejšímu stavu bádání.

Jocovova studie o P. Chocholouškovi byla náležitě oceněna v kandidátské disertaci (rovněž nevydané) jiné české slavistky, serbokroatistky **Milady Černé Prokop Chocholoušek a jihoslovanské náměty v jeho tvorbě** (Černá 1960). Poprvé je Jocov zmíněn jako autor zásadní studie, která se částečně překrývala i s tématem autorčiny rozpravy (Černá 1960: 11):

Existují dvě práce, které si všimají pouze jeho jihoslovanské tematiky. První je starší, česky psaná asi čtyřicetistránková studie J. Máchala, uveřejněná r. 1898 a nazvaná *Chocholouškův Jih a národní písně srbské* [...]. Druhá je studie bulharského literárního historika, zabývajícího se českou literaturou i vzájemnými styky kultur obou národů — Borise Jocova, otištěná r. 1930 v časopise *Bălgarski pregled* pod názvem *Bălgarska romantika u Prokopa Chocholoušek* [...]. Práce je zaměřena na rozbor těch povídek, jejichž tematiku si vzal Chocholoušek z dějin Bulharska. Shrnuje nejprve v krátkém přehledu, kdo se v české literatuře zajímal o Bulhary před Chocholouškem, kdo po něm — až k Josefu Holečkovi — s výhledem do literatury polské, ruské, srbské, charvátské, slovinské a konečně i bulharské. Uvádí i časopiseckou bibliografii, která ovšem není úplná. Jocov dochází k závěru, že Chocholoušek je ve své době zcela ojedinělým zjevem a že je zakladatelem bulharské revolučně romantické tematiky vůbec. Hodnotí proto Chocholouška velmi kladně.

42 Srov. Йоцов 1932: 837–840, 844–847 [pozn. V. B.].

43 Ze spisů Dobrovského i Šafaříka vychází např. Gavriil Krăstevič v Письма за някои мъчноти на Българското правописание. *Български книжици* 1, 1858, № 2, кн. 16; № 3, кн. 21, 22; 2, 1859, № 1, кн. 1, 4. Dále Teodor Stojanov-Burmov, Роспространение-то и утвърждение-то на Христианската вера между Българе-те. *Български книжици* 2, 1859, кн. 9–24; 3, 1860, № 1, кн. 1 [pozn. V. B.].

Současně však autorka reflektuje, že v některých aspektech je Jocovova studie málo kritická, že prameny jsou mnohdy vyhodnoceny jen povrchně a z metodologického hlediska lze vytknout nekonciznost a eklekticismus, třebaže — jako platí i u ostatních Jocovových odborných textů — je cenná zejména svým obrovským materiálovým záběrem a svým způsobem unikátní (Černá 1960: 11–12):

Práce má ovšem z dnešního hlediska mnoho nedostatků. Nezamýšlí se dostatečně hluboko nad celým problémem, jež si vzala ke zpracování; je zaměřena spíše materiálově, nezachovává důsledné historické hledisko s určováním a chápáním příčin a sociálních a literárních kořenů vzniku povídek. Příkládá na ně současná literární měřítká, takže do značné míry zkresluje jejich pravou hodnotu. Je ovšem jediná, jež se zabývá samostatně tímto zajímavým problémem a po stránce materiálové může být východiskem pro další literárně historické zkoumání v tomto směru, zejména proto, že upozorňuje na různé soudobé, poněvčíme západoevropské práce, z nichž Chocholoušek podle všech předpokladů čerpal. Práce nám také mimo jiné dokazuje, jak zajímavou kapitolou je právě zájem Prokopa Chocholouška o historii a život jižních Slovanů.

Při pátrání po pramenech Chocholouškových práz se pak M. Černá mohla o výsledky Jocovova pojednání oprít skutečně důkladně, a tím jen potvrdit přínosnost jeho chocholouškovské studie, jež ve své době otevřela zcela nové a dosud neprobádané téma v oblasti česko-bulharských literárních kontaktů, na něž později navázali např. Stojan Romanski či Emil Georgiev (Černá 1960: 130–132):

Při zkoumání povídky *Ilija* Jocov zjistil, že Chocholoušek věděl, že město Tetovo v severozápadní Makedonii má 1000 domů tureckých a 1500 bulharských, že má zdi pozůstalé ze starých tvrzí, že blízko něho je Lešok a Tearce atd., že zná geografii, vztah Turků ke křesťanům, jejich administrativu, smysl sultánského hatišerifu z r. 1839, turecké zvyky a obyčeje, naladění křesťanské ráje apod. Za reálný základ povídky *Ilija* považuje Jocov osud otce Kirila Pejčinoviče,⁴⁴ rodem od Tearce, o jehož smrti není nic známo. Přímo nebo nepřímou mohl Chocholoušek využít celé řady cestopisů a podobných prací.⁴⁵

V *Agapii* Chocholoušek dále rozvíjí obraz Bulharska, rozkresluje a prohlubuje jej věcně, doplňuje četnými, leckdy obsáhlými poznámkami, do textu vkládá

44 Kiril Pejčinovič (1771–1845), osvícenský spisovatel, iguman lešockého kláštera [pozn. Mil. Č.].

45 Jako např.: A. Boué: *La Turquie d'Europe* (1840); [A. de] Lamartine — viz cit. výše [*Voyage en Orient* (1835)]; J. Blanqui: *Voyage en Bulgarie pendant l'année 1841* (1843); C. Robert: *Les Slaves de Turquie* (1844); různé články; Griesbach: *Reise durch Rumelien und nach Brussa im Jahre 1839* (1841); J. Müller: *Albanien, Rumelien und die österreichisch-montenegriener Gränze* (1844) s předmluvou P. J. Šafaříka; Cousinéry: *Voyage dans la Macédoine* (18[31]); F. Beaujour: *Voyage militaire dans l'empire Othoman* (1829); A. Viquesnel: *Journal d'un voyage dans la Turquie d'Europe* (1842); R. Walsh: *Voyage en Turquie et à Constantinople* (1828) a mnohé další. — Na některé z těchto prací upozorňuje též Jocov [pozn. Mil. Č.].

i krátké bulharské věty a slova, uvádí dokonce překlad — podle něho „doslovně“ — písně. Drží se reálného historického jádra, neboť i k této povídce měl možnost získat rozsáhlé informace. Povstání v Niši r. 1841 bylo jedním z největších. Namířeno bylo proti místním správcům. Podnázev povídky zní: *Pravdivý příběh bulharský z našich dob*. Autor se opravdu skutečnosti držel. Povstání vypuklo krátce poté, co se Chocholoušek vrátil z ciziny, z jihu. Vzbudilo pozornost Evropy. Jocov rovněž rekapituluje události a zjišťuje, že Rusko posílá do Bulharska státního radu Kodince, Francie akademika Blanquiho, Turecko Jakuba-pašu, aby prozkoumali události. Blanqui navázal styk s Alexandrem Ekzarchou, zapisoval si vše a podal věrný obraz v díle *Voyage en Bulgarie pendant l'année 1841*. Geografická, topografická a etnografická data byla k dispozici v díle Bouéově *La Turquie d'Europe*, v jehož druhém dílu jsou jména la Morave, Kamenika, Kourvingrad, Deligrad, jsou zde doklady o bulharských ženách na Moravsku, o Husein-pašovi ve Vidině, jsou zde ukázky charakteristických bulharských výrazů jako allahkerim, insallah, mashallah, konak, pomoz bog atd. Toto srovnání provedl a na shody upozornil rovněž B. Jocov.

Heslo *Jocov Boris* původně nechybělo ani v odeonském *Slovníku spisovatelů — Bulharsko* (1978). Jeho autorkou byla D. Hronková, avšak na intervenci bulharského velvyslanectví (hlavním posuzovatelem rukopisu, hájícím stranickou linii v literárněhistorických výkladech a jejich celkovou koncepční „nezávadnost“, byl Nedjalko Draganov) musely být heslo i veškeré zmínky o Jocovových vědeckých aktivitách vypuštěny (srov. Černý 2007: 20, 31–35). Svůj rozšířený jocovovský medailon mohla bulharistka zařadit až do *Slovníku balkánských spisovatelů* z roku 2001. Vyjádřila Jocovův zásadní význam pro výzkum vzájemných vztahů objektivně a bez příkras za celou českou bulharistiku, na jednu stranu uznávajíc slavistův nepřehlédnutelný odborný přínos, jež se stal impulsem pro bulharskou komparatistiku, na druhou stranu však nic nepřijemného nezamlčujíc, aniž by slavistovy povahové rysy a inklinaci k extrémnímu fašizujícímu nacionalismu — tento aspekt Jocovovy tvorby by jistě stál za zvláštní moderně a nepředpojatě koncipovanou studii — jakkoliv retušovala či eufemizovala (Hronková 2001: 244):

Vědecké dílo J[ocova] bylo po roce 1989 rehabilitováno a znovu se vydává. K jeho odborným zájmům patřila bulh[arská] literatura a kultura, česká literatura, slovanská komparatistika a v jejím rámci bulharsko-české literární kontakty. Filologismus bulh[arské] slavistiky překonával zohledněním společenských jevů, otázek národní psychologie a kulturní historie. V odborných pracích a publicistice se snažil posílit bulh[arské] národní cítění pěstováním kultu národa. [...] V temperamentní publicistice se J[ocov] hojně zabýval úvahami o bulh[arské] národní otázce, národní identitě, otázce rasy a o mesianistickém poslání bulharského národa. Na přelomu 30. a 40. let tyto úvahy vyústily v obhajobu velkobulharského politického přesvědčení, podle něhož se dávné bulh[arské] vize měly uskutečnit nastolením nového světového řádu zaštitěného silou osy Berlín — Řím, v němž zvítězí myšlenka národního, silného a sociálně spravedlivého státu.

Tím se dostáváme k jocovovské literatuře posledního třicetiletí (některé, např. masarykovské a sorabistické příspěvky, byly jmenovány již výše), během něhož vzniklo několik článků k tématu, autory bibliografie nezaregistrovaných. Jmenoval bych diplomovou práci Eleny Furnadžievu *Борис Йоцов и славянските литератури* (София 1993, Факултет по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“), vzniklou pod vedením Ivana Pavlova (Тодоров 1995: 89), která posloužila zejména jako bibliografický pramen V. Todorovovi při psaní jocovovské monografie.

Nejdetailněji byl Jocovův přínos v bulharsko-českých literárních a kulturních vztazích z různých aspektů nastíněn v pěti studiích, které mají pro českou recepci Jocovovy tvorby nikoliv podružný význam. Ve speciálním IX. česko-bulharském čísle *Les études balkaniques tchéques* — vedle již dříve zmiňované stati o Masarykovi z pera V. Todorova a R. Zdvořákové — přinesl Z. Urban *Svědectví českých archivů o B. Jocovovi* (Urban 1994), která jsou záslužná díky heuristicky zajímavým podrobnostem, a I. Pavlov zde v bezmála programovém příspěvku *Делото на проф. Борис Йоцов като мит (грях) и реалност* (Павлов 1994) nastínil historii negativní mytologizace (demonizace) Jocovova vědeckého odkazu, pokusiv se učinit první krok k jeho všeobecné rehabilitaci a demytizaci, aby se stal opět živou součástí bulharského literárněvědného myšlení.

Tentýž badatel pak ve dvou česky psaných příspěvcích přisuzuje Jocovovi důležitou úlohu v dějinách bulharské bohemistiky (Pavlov 1996a: 14, 16–19; Pavlov 1996b: 30). Tuto roli pak teoreticky ukotvuje V. Todorov (Todorov 1996: 24–26) na základě usouvztažňování vzájemného poměru mezi prameny a inovacemi, klada důraz na několik Jocovových primátů spojených se snahou prosazovat neotřelé pohledy a nové metodologické přístupy (první profesionální literárněvědný bohemista, průkopník bulharské translologie, zejména srovnávacího rozboru bez použití mateřského jazyka, autor i v českém kontextu unikátní monografie o O. Mokřém — v souvislostech zahraniční bohemistiky jednoho z prvních pokusů odhalit a analyzovat specifika literárního regionalismu, zakladatel regionalistické koncepce bulharské literární historiografie inovované využitím modelu pramenného výzkumu českého slovesného materiálu, objevitel obrazů bulharské literatury mimo bulharský textový prostor). Tři posledně jmenovaná jocoviana vyšla v prvním svazku seriálu konferenčních sborníků *Světová literárněvědná bohemistika — I. Historie a současný stav* a jsou volně dostupná na internetu.⁴⁶

Nezbývá než popřát celému jocovovskému týmu, aby se mu časem podařilo naplnit všechna předsevzetí beze zbytku (ohlášeno je vydávání sebraných spisů i příprava edice dochované korespondence) a aby hlavní cíl vydávané bibliografie Borise Jocova — probudit nový zájem o jeho rozsáhlé dílo — široce rezonoval napříč všemi bulharskými humanitními vědami. V neposlední řadě by recenzovaná „bibliografie“ mohla vyvolat u představitelů jednotlivých národních slavistik (slovanských i západoevropských) reakci obdobnou tomuto nástinu českých ohlasů Jocovovy tvorby. Věřím, že v prostředí polském, ruském, německém i jihoslovanském čeká nejen bul-

⁴⁶ Viz <<http://www.ucl.cas.cz/edice/sborniky/kongresove/41-svetova-literarnevedna-bohemistika-i>> [cit. 25. 9. 2020].

harskou slavistickou veřejnost nejeden objev a nejedno příjemné překvapení, které přispějí k rekonstrukci celistvějšího obrazu Jocovy osobnosti a jeho vědeckého odkazu. V tomto smyslu lze očekávat další průběžné doplňování jocovovské bibliografie, zejména prací o něm a reakcí na jeho podněty.

LITERATURA⁴⁷

- α. 1928: α. [=?]: Bulharsko a Lužice. *Česko-lužický věstník* 8, 1928, č. 2, 20. 2., s. 18.
- Anonym 1927: Promoce bulharského slavisty v Praze. *Národní listy* 67, 1927, č. 304, 4. 11., s. 3.
- Anonym 1938: Jocov Boris. In: *Komenského slovník naučný VI. Jankov-Kvašení*. V Praze 1938, s. 75.
- Bechyňová 1958: Bechyňová, Věnceslava: *Josef Dobrovský — zakladatel české bulharistiky*. Rkp. kandidátské disertace, Slovanský ústav ČSAV. Praha 1958 [Knihovna Slovanského ústavu AV ČR, sign. I 9965].
- Bicek 1925: Bicek, František: Bulhaři o české literatuře. *Moravsko-slezský deník* 28, 1925, č. 225, 19. 8., s. 5.
- Bučar 1968: Bučar, Vekoslav: Přinošk k biografii Josefa Páty. *Rozhled* 18, 1968, č. 9, s. 359–360.
- Černá 1960: Černá, Milada: *Prokop Chocholoušek a jihoslovenské náměty v jeho tvorbě*. Rkp. kandidátské disertace, Slovanský ústav ČSAV. Praha 1960 [Knihovna Slovanského ústavu AV ČR, sign. E 3188].
- Černý 2007: Černý, Marcel: Slovník spisovatelů — Bulharsko v dobovém kontextu česko-bulharské (ne)vzájemnosti. In: Polách, Vladimír P. [ed.]: *Funkce — Funkčnost — Funkcionalismus. Sborník příspěvků z 6. mezinárodní konference Setkání mladých lingvistů, konané na Filozofické fakultě Univerzity Palackého ve dnech 16.–18. května 2005*. Olomouc 2007, s. 19–36.
- Černý 2010: Černý, Marcel: České kořeny bulharské sorabistiky. *Lětopis. Časopis za sorabistiku* 57, 2010, č. 2, s. 61–80.
- Dorovská — Dorovský 1978: Dorovská, Dagmar — Dorovský, Ivan: *Recepte Bezručova díla v balkánských literaturách*. In: *Frygickou čapku mám. Sborník k 110. výročí narození a 20. výročí úmrtí Petra Bezruče*. V Brně 1978, s. 173–190.
- Dorovský 2003: Dorovský, Ivan: Život zasvěcený vědě. In: Dorovský, I. [et al.]: *Slavista Josef Páta*. Brno — Boskovice 2003, s. 9–66.
- Dušek 1999: Dušek, B.: Český vliv na bulharskou vědu, hudbu, divadlo a literaturu. In: *Co daly naše země Evropě a lidstvu II. Obrozený národ a jeho země na fóru evropském a světovém*. 2. vyd. [1. vyd. 1940]. Praha 1999, s. 221–228.
- Frinta 1932: A. F. [= Frinta, Antonín]: Сборник Българско-чехословашка взаимност. Под редакцията на проф. др. В. Н. Златарски и др. Б. Йоцов [...] София 1930. *Slovanský přehled* 24, 1932, č. 10, 15. 12., s. 612–613.
- Georgiev 1942–1943: Georgiev, Emil: Die bulgarische Literaturwissenschaft in den Jahren 1930–1939. III–IV. *Zeitschrift für slavische Philologie* 18, 1942–1943, № 1, S. 194–210; № 2, S. 418–434.
- Georgiev 1944: Georgiev, Emil: Die bulgarische Literaturwissenschaft in den Jahren 1930–1939. V. *Zeitschrift für slavische Philologie* 19, 1944, № 1, S. 129–143.
- Havlíčková 1948: Havlíčková, Věnceslava: *Vztah bulharské poesie k Čechám*. Rkp. doktorské disertace, FF UK. Praha 1948 [Národní knihovna ČR, sign. Diss. T 146].
- Heidenreich 1931: J. Hch. [= Heidenreich, Julius]: Bulhaři o nás a pro nás [rec. Сборник Българско-чехословашка взаимност. Под редакцията на проф. др. В. Н. Златарски и др. Б. Йоцов [...] София 1930]. *Lidové noviny* 39, 1931, č. 6, 4. 1., s. 11.

47 Vzhledem ke specifikům bibliografických soupisů nejsou v tomto příspěvku respektována citační pravidla.

- Hronková 1957: Hronková, Danuše: Petr Bezruč a Bulharsko. *Bulharsko ve výstavbě* 6, 1957, č. 9–10, s. 18.
- Hronková 2001: dh [= Hronková, Danuše]: Jocov Boris. In: Dorovský, I. [et al.]: *Slovník balkánských spisovatelů*. Praha 2001, s. 243–245.
- Hýsek 1929: -vh- [= Hýsek, Miloslav]: Bulharská monografie o Otokaru Mokřém. *Národní listy* 69, 1929, č. 25, 25. 1., s. 5.
- Jocov 1924: Jocov, Boris: Žena v národních písních bulharských. *Ženský svět* 28, 1924, č. 5–6, 25. 3., s. 74–76.
- Jocov 1925a: Jocov, Boris: *Otakar Halina <Mokřý> a polská literatura (Studie z dějin české literatury)*. (K dějinám polského romantismu v Čechách). Doktorská disertace, FF UK, Praha 1925 [„Halina“ a „(K dějinám polského romantismu v Čechách)“ je v rukopisu dopsáno perem a „Mokřý“ je přeškrtnuto; originál rukopisu je uložen v ÚDAUK, Praha, f. FF, disertace, č. 1464].
- Jocov 1925b: Jocov, Boris: Nová kniha o bohomilství [rec. Йордан Иванов: *Богимилски книги и легенди*. София 1925]. *Národní listy* 65, 1925, č. 210, 2. 8., příl. Vzdělávací příloha Národních listů, s. 9.
- Jocov 1941: Jocov, Boris: Březina očima bulharského myslitele (Březinova víra — Království boží). Přel. Růžena Schwarzová. In: Pavlíček, Dobroslav Milan — Chalupný, Emanuel — Charvát, Vincenc [edd.]: *Stavitel chrámu. Památník básníka myslitele Otokara Březiny*. V Praze 1941, s. 236–245.
- Kulka 1925: Kulka, František: Česká literatura v Bulharsku. *Národní listy* 65, 1925, č. 2, 2. 1., s. 4.
- Ljackij 1938: lj [= Ljackij, Jevgenij Aleksandrovič]: Ljuben Karavelovs Kerkeraufzeichnungen... *Prager Presse* 18, 1938, № 95, 7. 4., S. 8.
- M. 1924: M. [= ?]: Noviny z Bulharska. *Národní listy* 64, 1924, č. 73, več. vyd., 14. 3., s. 1.
- Marholeva 2013: Marholeva, Krasimira: Obraz T. G. Masaryka v Bulharsku při příležitosti jeho 80. narozenin. In: Doubek, Vratislav [et al.]: *T. G. Masaryk a Slované / T. G. Masaryk and the Slavs*. Práce Historického ústavu AV ČR / Opera Institutii Historici Pragae. Řada A, Monographia, sv. 45. Praha 2013, s. 375–397.
- Minkov 1933: Minkov, Svetoslav: Hudba. Přel. František Bicek. *Salon. Společnost, sport, divadlo, film, móda, výtvarné umění* 12, 1933, č. 10, 15. 10., s. 20, 31–32.
- Mutafov 1927: Mutafov, Čavdar: Radost ze života. Přel. František Bicek. *Moravsko-slezský deník* 30, 1927, č. 206, 26. 7., s. 1–2.
- Nurigiani 1967: Nurigiani, Giorgio: *Visti e conosciuti* 3. Roma 1967.
- Páta 1925: Páta, Josef: O české literatuře pro bulharské interesenty... *Národní listy* 65, 1925, č. 97, 8. 4., příl., s. 11.
- Páta 1926: Páta, Josef: Bulharská studie o Ot. Březinovi. *Národní listy* 66, 1926, č. 61, 2. 3., příl., s. 9.
- Páta 1927a: Páta, Josef: K literárním stykům česko-bulharským. Hrst poznámek a dokladů. *Literární rozhledy* 11, 1926–1927, č. 9, červen–červenec 1927, s. 345–348.
- Páta 1927b: Páta, Josef: Datováním básně Čechovy „Bratřím Miladinovým“. *Listy filologické* 54, 1927, s. 304.
- Páta 1929a: Páta, Josef: Др. Борис Йоцов: Отакар Мокри. I. *Listy filologické* 56, 1929, s. 291–294.
- Páta 1929b: Páta, Josef: Др. Борис Йоцов: Отакар Мокри. I. *Slovanský přehled* 21, 1929, č. 3, 15. 3., s. 210–211.
- Páta 1930: Páta, Josef: Др. Борис Йоцов: Нешо Бончев (1839–1878). (Zvláštní otisk z revue „Učilišten pregled“ 1928, str. 37). *Slovanský přehled* 22, 1930, č. 4, duben, s. 302–303.
- Páta 1931a: Páta, Josef: O Prokopu Chocholouškoví a jeho bulharské romantice... *Národní listy* 71, 1931, č. 170, 21. 6., příl. Knihy a čtenáři, s. 10.
- Páta 1931b: Páta, Josef: Сборник Българско-чехословашка взаимност. Под редакцията на проф. др. В. Н. Златарски и др. Б. Йоцов [...] София 1930. *Slavia* 10, 1931, s. 412–419.
- Páta 1934a: Páta, Josef: Боян Пенев: История на новата българска литература... [Том I–III]. *Slovanský přehled* 26, 1934, č. 2–3, 19. 3., s. 73–75.
- Páta 1934b: Páta, Josef: Ph.Dr. Boris Jocov. *Pestrý týden* 9, 1934, č. 20, 19. 5., s. 20.

- Páta 1935a: Páta, Josef: Борис Йоцов: Братя Миладинови в Чехия. — „Kde domov můj“ u нас. *Slovanský přehled* 27, 1935, č. 2, 16. 2., s. 76–77.
- Páta 1935b: Páta, Josef: Petr Bezruč v bulharštině. *Československo-bulharská vzájemnost* 2, 1935, č. 1, březen, s. 8–9.
- Páta 1935c: Páta, Josef: Kulturní hlídka. *Československo-bulharská vzájemnost* 2, 1935, č. 3–4, prosinec, s. 45–46.
- Páta 1936a: Páta, Josef: Ohlasy bulharských osvobodovacích bojů ve slovanské poezii. *Lidové noviny* 44, 1936, č. 356, 18. 7., s. 6.
- Páta 1936b: Páta, Josef: Z domova i ciziny. Boris Jocov. *Pestrý týden* 11, 1936, č. 22, 30. 5., s. 4.
- Páta 1936c: Páta, Josef: Novým předsedou Bulharsko-československé vzájemnosti v Sofii byl zvolen univ. prof. dr. Boris Jocov. *Národní politika* 54, 1936, č. 74, ran. vyd., 14. 3., s. 4.
- Páta 1936d: Páta, Josef: K našim kulturním stykům s Bulharskem. *Letem světem* 10, 1935–1936, č. 40, 14. 7. 1936, s. 17.
- Páta 1936e: Páta, Josef: Ještě bulharský hlas o Teréze Novákové. *Stráž českého východu* 4, 1936, č. 23, 6. 6., s. 2–3.
- Páta 1937: Páta, Josef: Борис Йоцов: „Kde domov můj“ u нас. — Братя Миладинови в Чехия. — Станислав Виспяньски (1869–1907). — Харалан Ангелов: Стихотворения. Уредба, бележки и увод от Б. Йоцов. — Паисий Хилендарски: История славеноболгарская, преведена на новобългарски. С увод от проф. др. Б. Йоцов. *Slavia* 15, 1937–1938, s. 141–144.
- Páta 1938a: Páta, Josef: Борис Йоцов: Български страдания и борби за свобода в славянската поезия. *Slavia* 15, 1937–1938, s. 605–607.
- Páta 1938b: Páta, Josef: Poznámka o bulharských vztazích ke Kollárovi. In: Horák, J. [ed.]: *Slovanská vzájemnost 1836–1936. Sborník prací k 100. výročí vydání rozpravy Jana Kollára o slovanské vzájemnosti*. Praha 1938, s. 146–150.
- Páta 1941: Jp. [= Páta, Josef]: O české literatuře v Bulharsku. *Národní politika* 59, 1941, č. 359, ran. vyd., 28. 12., s. 5.
- Pavlov 1996a: Pavlov, Ivan: Přehled historického vývoje a současného dění literárněvědné bohemistiky v Bulharsku. Přel. Vladimír Křivánek. In: *Světová literárněvědná bohemistika I. Historie a současný stav*. Materiály z 1. kongresu světové literárněvědné bohemistiky. Praha, s. 13–23.
- Pavlov 1996b: Pavlov, Ivan: Bulharská literárněvědná bohemistika jako životní dráha a vědecké stanovisko. In: *Světová literárněvědná bohemistika I. Historie a současný stav*. Materiály z 1. kongresu světové literárněvědné bohemistiky. Praha, s. 28–32.
- Pelikán 1974: Pelikán, Jarmil: *Juliusz Słowacki wśród Czechów (Zarys historyczno-bibliograficzny)*. Spisy UJEP v Brně — Filosofická fakulta, č. 194. Brno 1974.
- Podařil 2003: Podařil, Jiří: Josef Páta a Litomyšl. In: Dorovský, I. [et al.]: *Slavista Josef Páta*. Brno — Boskovice 2003, s. 87–91.
- Poljanov 1928: Poljanov, Vladimír: Poslední komedie. Přel. František Bicek. *Československá republika — Pražské noviny* 249, 1928, č. 43, 19. 2., příl., s. p.
- Procházka 1929: -š- [= Procházka, František S.]: Bulharský literární historik dr. Boris Jocov... *Zvon* 29, 1929, č. 35, 9. 5., s. 492.
- Rajnov 1924: Rajnov, Nikolaj: Carevna Achinora. (Z knihy „vidiny dávného Bulharska“). Přel. M. S. [= Marie Sísová]. *Ženský svět* 28, 1924, č. 3–4, 25. 2., s. 45–47; č. 5–6, 25. 3., s. 76–78.
- Redakce 1930: R. [= Redakce]: Bulharský zájem o Lužici. *Česko-lužický věstník* 11, 1930, č. 9, 25. 11., s. 73.
- sh 1929: sh [= ?]: Zájezd slovanských filologů do Brna. Hold geniu Josefa Dobrovského. *Lidové noviny* 37, 1929, č. 516, 13. 10., s. 2.
- Sís 1930: Vlad [= Sís, Vladimír]: Česká gramatika pro Bulhary. *Národní listy* 70, 1930, č. 210, 2. 8., s. 4.
- Sís 1931: Vlad [= Sís, Vladimír]: Kulturní ohlasy z Bulharska. O zintenzivnění literárních styků česko-bulharských. *Národní listy* 71, 1931, č. 214, II. vyd., 6. 8., s. 1–2.
- Sís 1934: vs. [= Sís, Vladimír]: Jocov Boris. In: *Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky III/1. Isl–Konkurence*. V Praze 1934, s. 225.
- Sís — Ivanov — Rusínský 1922: Nový kapesní slovník jazyka českého a bulharského / Нов джебен речник на чески [!] и български

- език. Дíl I. Česko-bulharský. Sestavil Vladimír Sís. — Дíl II. Bulharsko-český. Sestavil prof. Boris Ivanov, [dokončil prof. František Rusínský]. V Třebíči 1922.
- Todorov 1996: Todorov, Veličko: Bulharská bohemistika — prameny a inovace. Přel. Vladimír Křivánek. In: *Světová literárněvědná bohemistika I. Historie a současný stav*. Materiály z 1. kongresu světové literárněvědné bohemistiky. Praha 1996, s. 24–27.
- Treimer 1932: Treimer, Karl: [rec. B. Йоцов: *Българска романтика у Проконя Хохолоушек*]. *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven* 8, 1932, S. 217–223.
- Tulachová 1965: Tulachová, Marie [ed.]: *Disertace pražské university 1882–1953. I. Sbíрка pramenů a příruček k dějinám University Karlovy*, sv. 3. Praha 1965.
- Urban 1994: Urban, Zdeněk: Svědectví českých archivů o B. Jocovovi. In: Řeháček, L. — Urban, Z. [edd.]: *Les études balkaniques tchéques IX*. Praha 1994, s. 57–66.
- Urban 1995: Urban, Zdeněk: Boris Jocov a Serbja. *Rozhlad* 45, 1995, č. 12, s. 454–455.
- Аноним 1926: Проф. Пата за една статия на Б. Йоцов. *Златорог* 7, 1926, № 4, с. 202–203.
- Балабанова 2014: Балабанова, Христина: Славистичните текстове на Борис Йоцов като научно неусвоено пространство. *Славянски диалози* 11, 2014, № 15, с. 48–56. Тéz [on-line]. <<https://dialogi.uni-plovdiv.bg/?p=2547>> [cit. 31. 8. 2020].
- Генов 1968: Генов, Кръстьо: *Романтизмът в българската литература*. София 1968.
- Георгиев 1976: Георгиев, Емил: *Епопея на освободителната борба на българския народ в славянските литератури*. София 1976.
- Дамянова 2019: Дамянова, Румяна: Защо да четем Борис Йоцов? Един научен проект. *Език и литература*, 2019, № 1–2, с. 9–18. Тéz [on-line]. <http://www.ezik-i-literatura.eu/2019/1-2/1-EiL_1_2_2019_Rumyana_Damyanova_web.pdf> [cit. 31. 8. 2020].
- Здворжакова — Тодоров 1994: Здворжакова, Радка — Тодоров, Величко: Български представи за делото и личността на Т. Г. Масарик. In: Řeháček, L. — Urban, Z. [edd.]: *Les études balkaniques tchéques IX*. Praha 1994, s. 37–45.
- Йоцов 1911: Йоцов, Борис: „Иванко“ и „Макбет“. *Годишник на Врачанската мъжка гимназия „Княз Борис“ за 1910/1911 г.*, 1911, с. 36–57.
- Йоцов 1921: Б. И. [= Йоцов, Борис]: Йован Скерлич като литературен критик. *Огнище* 3, 1921, № 3–4, с. 84–92.
- Йоцов 1928: Йоцов, Борис: *Отакар Мокри. Историко-литературна студия*. Годишник на СУ — Историческо-филологически факултет 25, 1928–1929, № 3. София 1928, с. 1–132.
- Йоцов 1929: Аноним [= Йоцов, Борис]: Henryk Batowski, Królestwo Serbów, Chorwatów i Słowiańców (Ruch Słowiański, Lwów, r. I, 1928). *Македонски преглед* 5, 1929, № 1, с. 143–146.
- Йоцов 1930: Йоцов, Богдан [= Йоцов, Борис]: Пенчо Славейков и Т. Г. Масарик. In: Михалчев, М. [ed.]: *Юбилеен сборник в чест на Т. Г. Масарик*. София 1930, с. 102–107.
- Йоцов 1931: Йоцов, Борис: [rec. Боян Пенев: *Първа българска повест Нецастна фамилия на В. Друмев*. София 1929]. *Slavia* 9, 1930–1931, s. 633–638.
- Йоцов 1932: Йоцов, Борис: Иозеф Добровски в България. In: *Sborník prací I. sjezdu slovanských filologů v Praze 1929. Sekce III*. Praha 1932, s. 773–850, 1058–1060 [résumé].
- Йоцов 1992: Йоцов, Борис: *Славянството и Европа*. Ред. И. Павлов, В. Пенчев. София 1992.
- Йоцов 2004: Йоцов, Борис: *Не забравям аз красивата Прага*. София 2004.
- Константинов 1941: Константинов, Георги: *Творци на българската литература*. София 1941.
- Нурижан 1941: Нурижан, Жорж: *Български критици*. София 1941.
- Павлов 1994: Павлов, Иван: Делото на проф. Борис Йоцов като мит (грех) и реалност. In: Řeháček, L. — Urban, Z. [edd.]: *Les études balkaniques tchéques IX*. Praha 1994, s. 47–55.
- Пата 1940: Пата, Йозеф: Особености на българската романтика. *Светоглас / La Voix du Monde* 4, 1940, № 5–6, с. 1–2.

- Тихолов — Йоцов 1937: Тихолов, П.:
Българската книга и език. Разговор
с проф. Б. Йоцов. *Вратчанско слово*, 1937,
№ 84, 23. 1., с. 1.
- Тодоров с. а.: Тодоров, В.: Славистичният
канон на Борис Йоцов. *Bibliotheca Slavica*
s. a. [on-line]. <<http://www.libsu.uni-sofia.bg/slavica/ZaJocov.html>> [cit. 31. 8. 2020].
- Тодоров 1995: Тодоров, Величко: *Opera Slavica*
или *Назад към Борис Йоцов*. Голяма чешка
библиотека №1/1995. София 1995.
- Тодоров 2000: Тодоров, Величко: Българското
случване на Томаш Гариг Масарик. In:
„Световност, демокрация, малки народи“.
- Сборник материали от научна конференция,
проведена на 10–11 ноември 2000 г., гр. София.
София 2000, с. 13–23.
- Урбан 1992: Урбан, Зденек: Йоцов, Борис
Иванов. In: Урбан, З. — Ржехачек, Л.: *Прага*
и българската филология. Прев. Галина
Белинска. София 1992, с. 106–107.
- Чолакова 2005: Чолакова, Жоржета:
Плагиатът като рецепционен акт (Към
въпроса за чешкия образ на българската
литература). *Научни трудове на ПУ „Паусий*
Хилендарски“ 43, 2005, сб. Б — Филология,
кн. 1 [= Чешко-български колоквиум. Прага
23–24 май 2005 г.], с. 179–188.

Marcel Černý (1974), vystudoval na FF UK v Praze magisterské obory bohemistiku, srovnávací slavistikou a bulharistikou (1992–1999), na něž navázal doktorátem ze slovanských literatur (2007). Od roku 2001 je zaměstnán jako odborný a od roku 2007 jako vědecký pracovník Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i. Od roku 2010 navíc působí na Katedře jihoslovanských a balkanistických studií FF UK jako odborný asistent se specializací pro bulharskou literaturu. Odborně se zabývá literárněvědnou bulharistikou a sorabistikou, dějinami slavistiky a česko-jinoslovanskými kulturními vztahy. Publikuje zejména v časopise pro slovanskou filologii *Slavia* a spolupodílel se na několika knižních publikacích, např. *Západoslovanské literatury v českém prostředí ve 20. století* (2004), *Úloha české inteligence ve společenském životě Bulharska po jeho osvobození* (2008), *Slovanské bájesloví K. J. Erbena* (2009), *Pražské stopy Jakuba Barta-Čišínského* (2010), *Pražské sorabistické studie* (I. 2013; II. 2016), *Počátky novodobých literatur a metamorfózy romantismu u jižních Slovanů, Rumunů a Albánců* (2015) nebo *Matija Mesic i češki i slovački suvremenici (pisma 1846. — 1875.)* (2016). V tisku má monografii *Sounáležitosti a soudržnosti k vzájemnému poznání (vá)ní s podtitulem Sondy z kulturních vztahů mezi Čechy a Bulhary do vzniku ČSR*, psanou společně s T. Gotovskou-Henze a L. Solenkovou (vyjde počátkem roku 2021). Kromě toho připravil výbor z tvorby pozapomenutého literáta a výtvarníka Emmericha Aloise Hrušky „Ženo, jejíž klín vyčerpává můj mozek!“ (2011) či obsáhlý soubor literárněhistorických studií polonisty, slavisty a komparatisty Karla Krejčího *Literatury a žánry v evropské dimenzi. Nejen česká literatura v zorném poli komparatistiky* (2014) a rovněž překládá z bulharské literatury (*Apokryfní zvířata* Dimitra Kenarova, 2012; *Půlnoční historky. Antologie bulharského diabolismu*, 2014; *Anděl Zlatého města Lidie Gálábovy*, 2018; *Do příští trávy... Antologie moderní bulharské poezie*, 2020).